

Міністерство освіти і науки України

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладом освіти**

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПОВЕДІНКИ ТА АДАПТАЦІЇ В
ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ**

ОБРОНЧОШ ТІМЕА-МАРТИНА ЙОСИФІВНА

Студент(ка) IV-го курсу

Освітня програма: 012 Дошкільна освіта

Спеціальність: Дошкільна освіта

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.

Науковий керівник:

Чичук Антоніна Петрівна

доктор педагогічних наук, професор

Завідувач кафедри:

Біда Олена Анатоліївна

доктор педагогічних наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, « ____ » _____ 2024 року

Протокол № _____ / 202

Міністерство освіти і науки України

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладом освіти**

Кваліфікаційна робота

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПОВЕДІНКИ ТА АДАПТАЦІЇ В
ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

Обрончош Тімеа-Мартина Йосифівна

освітня програма: 012 Дошкільна освіта

спеціальність: Дошкільна освіта

Науковий керівник: **Чичук Антоніна Петрівна**

доктор педагогічних наук професор

Консультант: **Ланці Вікторія Гейзівна**

викладач

Рецензент: **Бергхауер-Олас Емьовке Ласлівна**

доктор філософії, доцент

Берегове

2024

Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

**Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés
Tanszék**

**VISELKEDESES ÉS BEILLESZKEDÉSI PROBLÉMÁK
VIZSGÁLATA ÓVODÁSKORBAN**

Szakdolgozat

Készítette: Abroncsos Tímea-Martina

IV. évfolyamos, Óvodapedagógia szakos hallgató

Témavezető: Csicsuk Antónia

pedagógiai tudományok doktora, professzor

Konzulens: Láncki Viktória

tanár

Recenzens: Berghauer-Olasz Emőke

PhD, docens

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. ПРОБЛЕМИ ПОВЕДІНКИ ТА ПІДСТАВКИ	8
1.1. Поняття розладу поведінки.....	8
1.2. Фактори, що призводять до розвитку розладів поведінки	9
1.3. Неадекватне ставлення з боку сім'ї	10
1.4. Проблеми з інтеграцією	12
1.5. Відлучення дитини від матері	13
1.6. Соціалізація	16
II. ОЦІНКА ПРОБЛЕМ ПОВЕДІНКИ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ В ДИТЯЧОМУ САДКУ	20
2.1. Види та характеристика відхилень у психологічному розвитку дитини	20
2.2. Роль інтеграції та інклюзії	23
2.3. Адекватне (специфічне) звернення вихователя дитячого садка	26
2.4. Вплив стилю виховання на поведінку дитини.	28
2.5. Інструменти, які допомагають дитині адаптуватися.....	30
2.6. Важливість взаємовідносин дитячого садка і сім'ї.....	32
III. ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	34
3.1. Презентація методу дослідження та вибірки	34
3.2. Презентація дослідницьких локацій	35
3.3. Умови іспиту	36
3.4. Викладення матеріалу дослідження	37
3.5. Аналіз результатів дослідження	39
РЕЗЮМЕ	57
РЕЗЮМЕ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	
СПИСОК ТАБЛИЦІВ	
Додаток №1	
Додаток №2	

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
I. VISELKEDÉSES ÉS BEILLESZKEDÉSI PROBLÉMÁK	8
1.1. Viselkedési zavar fogalmának értelmezése	8
1.2. Viselkedési zavar kialakulását eredményező tényezők	9
1.3. A család nem megfelelő bánásmódja.....	10
1.4. Beilleszkedési problémák	12
1.5. A gyermek elszakadása az anyától	13
1.6. Szocializáció	16
II. VISELKEDÉSES ÉS BEILLESZKEDÉSI PROBLÉMÁK FELISMERÉSE AZ ÓVODÁSNÁL	20
2.1. A gyermek pszichés fejlődési zavarainak típusai, sajátosságai	20
2.2. Az integráció és inklúzió szerepe	23
2.3. Az óvodapedagógus megfelelő (specifikus) bánásmódja.....	26
2.4. A szülői nevelési stílus hatása a gyermek viselkedésére	28
2.5. Eszközök, melyek segítik a gyermek beilleszkedését	30
2.5. Az óvoda és a család közötti kapcsolat fontossága.....	32
III. ÓVODÁSKORÚ GYERMEKEK VISELKEDÉSES PROBLÉMÁINAK VIZSGÁLATA	34
3.1. Kutatás módszerének, mintavételének bemutatása	34
3.2. Kutatás helyszínének bemutatása	35
3.3. Vizsgálat körülményei	36
3.4. Kutatás anyagának bemutatása	37
3.5. Kutatás eredményeinek elemzése	39
ÖSSZEFOGLALÁS	57
ÖSSZEFOGLALÁS (UKRÁNUL)	59
IRODALOMJEGYZÉK	61
MELLÉKLET	
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	
1. sz. melléklet	
2. sz. melléklet	

BEVEZETÉS

„A gyermek egy milliméter pontossággal működő „műszer”. Ha valahol elakad, rögtön jelez: viselkedésének, magatartásának megváltoztatásával” (Gyermek-iranytu.hu).

Az óvodába kerülés és beilleszkedés a gyermek életének egyik legkritikusabb és legmeghatározóbb eseménye. Ebben az időszakban nemcsak a gyermek, hanem a szülő is változásokon megy keresztül. Ez a nem mindennapi, új életvitel, viselkedési és beilleszkedési zavarokat válthat ki az óvodásoknál, érezheti magát elveszettnek, kirekesztettnek, magányosnak. Kívülről viszont csak annyit láthatunk, hogy szándékosan szófogadatlan vagy hallgatag, zárkózott lesz. Számos pszichológus megfogalmazásával találkozhatunk a viselkedési problémával kapcsolatban. Ranschburg úgy fogalmazta meg, hogy akkor beszélhetünk viselkedési, magatartási zavarról, ha a gyermek viselkedése nem felel meg azoknak a normáknak, valamint szabályoknak, melyet a szűkebb és tágabb környezete támaszt számára.

A szakdolgozat célja, hogy bemutassa a viselkedési zavarokat, beilleszkedési problémákat. Az okokat, melyek eredményezhetik akár ezeknek a kialakulását, valamint azokat a tényezőket, melyekre oda kell figyelni az óvodapedagógusoknak, ha egy ilyen gyermekkel foglalkoznak az óvodában.

Munkám három fejezetből és azok alfejezeteiből áll. Az első fejezetben kifejtem, hogy mi is az a viselkedési probléma, melynek megfogalmazása szerteágazó a szakirodalomban, milyen tényezők állnak kialakulásának hátterében. A munka kifejti, hogy ez lehet akár egy nem támogató családi környezet, nem elég biztos érzelmi háttér, s a szülők nem megfelelő bánásmódja is. Ebben a fejezetben azt is olvashatjuk, hogy melyek azok a dolgok, melyek megnehezítik a gyermek óvodába való beilleszkedését.

A második fejezetben a viselkedési és beilleszkedési problémák felismerésének sajátosságairól írok. Kifejtem, hogy a gyermek pszichés fejlődési zavarainak, milyen típusai és sajátosságai vannak. Ebben a fejezetben az inkluzív és integrált nevelésről is írok. Az integrált nevelés lehetőséget nyújt arra, hogy minden gyermek számára nyitott legyen a nevelési-oktatási intézmény.

A harmadik fejezet a kutatásomat tartalmazza. Tárgya a viselkedési problémák megjelenésének vizsgálata a Nevetlenfalui Óvoda nagycsoportos és az Akli Angyalkert óvoda vegyes csoportos gyermekeinek körében, valamint a szülői nevelési stílus megvizsgálása. Célom, hogy felmérjem mennyire jelennek meg a viselkedési problémákra utaló tünetek, jelek az óvodások mindennapjaiban az óvodapedagógusok és szülők válaszai

alapján. Illetve felmérni a szülők nevelési stílusát, s megvizsgálni, hogy ez összefüggést mutat-e a gyermek viselkedésének problémáival.

A vizsgálat elkészítéséhez kvantitatív módszert alkalmazok a Nevetlenfalui Óvoda nagycsoportos és Akli Angyalkert Óvoda vegyes csoportos pedagógusainak és szüleinek körében. A pedagógusok minden gyermekre egyénileg vonatkozóan töltenek ki egy kérdőívet, mely a Conners-féle Gyermek Magatartás Kérdőív (Conners és mtsai., 1998) óvodáskorra átdolgozott változata. A szülők pedig két kérdőívet töltenek ki, melyből az egyik a Conners-féle kérdőív szülői változata (Conners és mtsai., 1998), a másik pedig a szülői nevelési stílus azonosítására alkalmas kérdőív (PSDQ-HU), melyet Robinson és munkatársai (2001) dolgoztak ki.

A kérdőívek által kapott válaszokat bevezetem Excelbe, majd az SPSS-s program segítségével elemzem. A kapott eredményeket a harmadik fejezetben mutatom be.

I. VISELKEDÉSES ÉS BEILLESZKEDÉSI PROBLÉMÁK

Az alábbi fejezetben a viselkedéses és beilleszkedési problémák fogalmát taglalom a szakirodalom alapján.

1.1. Viselkedési zavar fogalmának értelmezése

A fogalom meghatározása szerteágazó a témával foglalkozó szakirodalomban. Magának a magatartási problémának a témakörében több kifejezéssel is találkozhatunk, miközben az ezzel a témával foglalkozó szakirodalmat tekintjük át. A következő kifejezések: beilleszkedési, magatartási nehézség, alkalmazkodási nehézség, valamint magatartási zavar, nehezen kezelhetőség, akár még a magatartási rendellenesség is. A viselkedési zavarra, vagy nevezhetjük magatartási zavarnak is, erre úgy kell tekintenünk, mint egy gyűjtőfogalomra, hiszen nem tudjuk meghatározni egy konkrét definícióval sem. A viselkedési problémának az értelmezése a norma, valamint a mindennapi életre gyakorolt hatás és gyakoriság függvénye szerint kell, hogy történjen (Koncz et al., 2019).

Geréb György megfogalmazása szerint is hasonló definícióval találkozhatunk, hiszen ő problémás gyermeknek nevezte azt, akinek a magatartása nem megfelelő, sőt nagymértékben eltér az adott életkorban elvárt megfelelő magatartástól. Illetve azt is kifejtette, hogy az általánosan használt pedagógiai eszközökkel nem lehetséges eredményt elérni a viselkedési zavarral küzdő gyermekeknél (Domján et al., 1994).

Ranschburg megfogalmazása alapján hasonlóan akkor beszélhetünk viselkedési, magatartási zavarról, ha a gyermek viselkedése nem felel meg azoknak a normáknak, illetve szabályoknak, melyeket a gyermek számára a szűkebb és tágabb környezete támaszt. Ennek pedig vannak bizonyos okai, mégpedig a következők:

- lehet akár: méhen belüli ártalmak, idegrendszeri sérülés
- esetleg környezeti ártalmak, depriváció is állhat a háttérben
- valamint a nem megfelelő nevelésből kialakuló ártalmak is okozhatják (Radványi, 2002).

Fontos tudni, hogy az idegrendszeri sérülés önmagában, nagyon ritka esetekben von magával viselkedési zavart. Persze vannak olyan helyzetek, mikor az idegrendszeri sérüléssel járó mozgást tekintik magatartászavarnak, de ebben az esetben nem az idegrendszeri sérülés, hanem inkább a környezetnek meg nem felelés áll legfőképp a dolgok háttérben (Radványi, 2002).

Azonban deprivációról olyan gyermekek esetén van szó, akik értelmileg akadályozottak, valamint nagyon gyakran tartózkodnak kórházban. Nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy ezen gyermekek nagy része a környezeti ingerekre nagyon enyhén reagálnak, ami abban nyilvánul meg, hogy nem sírnak sokat, valamint nem feltétlenül jelzik kapcsolatigényüket sem. Ebből viszont a környezete, mely persze nincs megfelelően szakmailag felvilágosítva, arra a következtetésre jut, hogy a gyermek egyáltalán nem is igényli a figyelmet, valamint a kontaktusfelvételt, s ez által a csecsemő úgymond magára hagyottá válik. Ebből következik pedig az, hogy ez a helyzet felér tulajdonképpen a környezeti ártalmak depriváció fogalmával, hiszen a csecsemő épp olyan módon nem kap elegendő figyelmet, törődést, mintha akár egy intézetben élne. Ebből kifolyólag pedig nem kap lehetőséget arra, hogy kötődési igényeit kielégítsék. Ez az egész pedig arra a következtetésre vezet miket el, hogy a gyermek akár otthoni körülmények között is hospitalizálódhat (Radványi, 2002).

A helytelen nevelésből keletkező ártalmak esetén szót kell ejtenünk a negatív szülői hozzáállásról. Főleg, ha a gyermek értelmileg akadályozott, semmiképp nem szabad és nem megengedhető, hogy a szülő túlkövetelést, elhanyagolást vagy alulkövetelést alkalmazzon a nevelés során. Bundschuh véleménye szerint a legfontosabb elsőként kitisztázni a zavar, pszichés zavar és a normalitás fogalmait. Hiszen elsőként azt kell megtudni, hogy a gyermek milyen okból szerepel a problémás besorolásba (Radványi, 2002).

1.2. Viselkedési zavar kialakulását eredményező tényezők

Jelentős szerepet tölt be a gyermek életében elsőként a család, később pedig az oktatási, valamint nevelési intézmény. Ezeket másképp elsődleges és másodlagos szocializációs közegnek nevezzük. Fontos kiemelni, hogy ebben a közegben jelenlévő személyek, vagyis a szülők és pedagógusok a gyermekek számára azonosulási mintaként szolgálnak. Hiszen az, ahogy a felnőttek viselkednek, reagálnak bizonyos dolgokra, vagy viszonyulnak egyes helyzetekhez, ezek mind hatással vannak a gyermek viselkedésére, s emellett még társas kapcsolataik minőségére, valamint konfliktuskezelő és problémamegoldó képességeikre is. Az, hogy a szülő, vagy bármelyik felnőtt, milyen módon és hogyan viszonyul a gyermekhez, nagyrészt befolyásolja az oktatást, gondolok itt arra, hogy a felnőtt a gyermek viselkedésének hátterében milyen fennálló okokat feltételez, illetve az is, hogy a viselkedést milyen módon értelmezi, minősíti, s milyen előítéletekkel rendelkezik ezzel

kapcsolatban. Az, ha például a gyermek viselkedését azonnal átlagosnak vagy normálisnak, esetleg problémásnak ítéljük, az nem feltétlenül helyes hozzáállás, hiszen sok esetben téves lehet az általunk megállapított feltételezés (Terápiás Módszertani Ajánlat, 2015).

Amikor egy viselkedési zavarral, beilleszkedési problémával küzdő gyermekkel állunk szemben, mindenképp szükséges az, hogy figyelembe vegyünk a családi-, társas kapcsolatokat, valamint a kognitív képességeket, s az érzelmi és indulati életre ható tényezők összességét (Koncz et al., 2019).

Az inadaptáltság kialakulása egy speciális folyamatnak nevezhető, s az alkalmazkodási képesség zavarainak a kialakulásában hatalmas szerepe van a gyermeket körülvevő szűkebb és tágabb társadalmi környezetnek, hiszen ez befolyásolja a zavarok formálódását, alakulását. A legtöbb esetben 0-3 évig, még erősebben pedig 3-6 év között találkozhatunk azokkal a környezetben jelenlévő ártalmakkal, melyek szerepet töltenek be a gyermek viselkedési zavarainak az előidézésében (Volentics, 2000).

Amikor nehezen kezelhető gyermekekről, más néven viselkedési, magatartási problémákkal küzdő személyekről beszélünk, szót kell ejtenünk arról, hogy milyen dolgok is állnak a nem megfelelő magatartás kialakulásának hátterében. Ezek lehetnek a következők: a környezet nem támogató, a gyermeknek nincs megfelelő érzelmi háttere, esetleg a szülők az esetek többségében elég tapasztalatlanok a nevelés terét tekintve, akár szociális vagy pszichés problémák negatívan befolyásolják a gyermeküket, ezek mellett találkozhatunk olyannal is, hogy a szülő vagy pedagógus elvárásai irreálisak a gyerekekkel szemben. S ezáltal érünk el odáig, hogy a gyermek azt az érzést kelti, hogy ő nem tud, nem képes megfelelni a szülőnek, a környezetének, aminek következtében állandó stressz tölti el, s így reaktív viselkedési formák alakulhatnak ki a gyermeknél (Volentics, 2000).

1.3. A család nem megfelelő bánásmódja

A kisgyermek életében az első olyan környezet, mely teljes személyiségét, magatartását, valamint fejlődését meghatározza, az nem más, mint a család. A kortársak felé csak jóval később válik nyitottabbá, érdeklődőbbé. Kapcsolatokat is a felnőttek közül csak a családban jelenlévő személyekkel képes kialakítani, ritka esetben még egy-két, a családhoz közelebb álló személyt tud elfogadni. Úgy lehetne még megfogalmazni, hogy a gyermek számára a család az elsődleges közeg, s úgymond a gyermek számára egy viszonyítási csoport. A gyermek teljes személyiségével részt vesz ebben a csoportban, s azoknak az

elvárásoknak akar megfelelni, melyekkel ebben a csoportban találkozik. A vérségi kapcsolaton alapuló családi közösségben szereplő tagok között sok olyan dolog van, amik közösek, hasonlóak. Az a bizonyos érzelmi kapcsolat pedig, ami a gyermekben kialakul, az mind erre épül. Ez az érzés annyira erős a gyermekben, hogy semmi máshoz nem tudjuk hasonlítani. Számos olyan dolgot lehet említeni még, mely kiemeli a családi nevelés fontosságának a szerepét. Például hatással van a társas kapcsolatok alakulására, hiszen a családban gyakorolja elsőként a kapcsolatteremtésnek a formáit, lehetőségeit a gyermek. Valamint a magatartás-kultúrájának is nagy befolyásoló tényezője, hiszen aszerint alakul a gyermek viselkedése, hogy miben kap megerősítést a szüleitől, illetve milyen mintát lát. Impulzust gyakorol a gyermek éntudatának fejlődésére, illetve a szokásrendszer kialakulására is (Kovács-Bakosi, 2004).

A család egy olyan közösség, mely a társadalom életének alapegységét képezi. Ez az a hely, ahol a gyermek megtanulja a közösségi élet szabályait, valamint a viselkedés társadalmi előírásait is. Bebizonyosodott, hogy azok a gyermekek, akik családban nőnek fel, sok szeretetet kapnak, s ennek köszönhetően érzelmileg rendkívül kiegyensúlyozottak. Hiszen a gyermek számára egyfajta biztonságérzetet nyújt a család (Székely-Gábor, 1977).

A gyermeket alakító, formáló társas hatások közül is a családot, és annak fontosságát lehet az első helyen említeni. Ezt azért is fontos kiemelni, hisz ez a legelső és érzelmileg egész életünkön át tartó legjelentősebb közösség. A társas viselkedés szokásrendjébe is a család vezeti be a gyermeket. Úgy lehetne leírni, hogy egy olyan kiscsoport, mely az egyén és a társadalom között közvetít (Busi, 2004).

Az idők során, az ember humanizálódása közben a család mondhatjuk azt, hogy örökérvényűen magára vállalta az egyik legfontosabb feladatot, mégpedig a gyermek nevelését, illetve a beilleszkedés legtöbb funkcióját. A vérségi kapcsolat létrejöttének köszönhetően a nevelőhatások felerősödnek, de ez is kettős szerepet tölthet be, hiszen többnyire kedvezőek, de olykor károsak is lehetnek. Azok az élmények, melyek a gyermeket elsőként érik, valamint az, ahogy a család bánik velük, rendkívül meghatározó a gyermek egész életének szempontjából (Kovács-Bakosi, 2004).

Végigtekintve a családokat, azt mondhatjuk, hogy a legtöbbször szerető gondoskodás veszi körül a gyermeket. A rendszeres gondozás, és a szerető bánásmód a gyermek nevelésének kezdetét jelenti, s ha ez a kellemes légkör veszi körül őket, akkor számukra ez biztonságérzetet eredményez. Azok az érzelmi kötelékek, melyeket a családban szerez a gyermek, ezeknek a kötelékeknek a mintáira épülnek a jövőbeli kapcsolataik is. Aminek

még rendkívül nagy jelentősége van, az nem más, mint az anya és gyermek között fennálló kapcsolat (Kovács-Bakosi, 2004).

Conger és Dogan gondolatmeneteit olvasva az mondható el, hogy ők, úgy vélekedtek, hogy mindegyik társas aktivitás, megnyilvánulás háttérében a család szerkezete, a tagok között fennálló kommunikáció, érzelmi és hatalmi kapcsolatoknak a minősége, valamint ezen a területen mutatott szülői és testvéri minták állnak. Hisz ezek a tényezők formálják, alakítják a gyermeket, és rendkívül kiemelt jelentőségük van a gyermek óvodai éveiben, illetve a későbbi életszakaszokban is. A pedagógusnak ezért mindenképp rendelkezniük kell, olyan információkkal, melyek a gyermek családi háttérével kapcsolatosak, hiszen ezek fognak a pedagógus számára egyfajta választ adni a gyermek óvodai viselkedésével kapcsolatban, illetve ezeket a dolgokat alapul véve, még pontosabban megfogalmazhatóak az egyéni nevelési és a fejlesztési célok (Gál et al., 2017).

1.4. Beilleszkedési problémák

A beilleszkedési probléma, beilleszkedési rendellenesség a gyermekkor egyik legsúlyosabb és legkitartóbb formája, mely nemcsak a nevelésnek, hanem a terápiáknak is nagyon makacsul ellent tud állni. A beilleszkedési problémát egy olyan magatartási zavarnak nevezhetjük, melyben a gyermek kihívó és agresszív viselkedési formájával megsérti mások alapvető jogait, sőt még semmibe is veszi a szociális normákat, melyekhez a gyermeknek az adott életkorában alkalmazkodni kellene (Ranschburg, 2009).

A szakirodalmi áttekintések során a beilleszkedés, adaptáció fogalmának több szempont alapján történő megközelítésével is találkozhatunk. Itt arra gondolok, hogy például a pedagógiában azt olvashatjuk, hogy az adaptáció alatt, a gyermeknek az intézményhez való alkalmazkodását értik. Viszont a pszichológiában a beilleszkedés alatt a gyerek inger-, valamint érzékenységi küszöbének a változására gondolnak, illetve itt a gyermek és a környezetének kapcsolatát, s az ingerek hatására létrejövő reakciókat tanulmányozzák. Van még két fontos szempont, amit fontos, hogy figyelembe vegyünk. Az egyik a didaktikai szempont, mely szerint az edukációs környezetnek a gyermekhez, s annak életkorához, valamint egyéni jellemzőihez, sajátosságaihoz való alkalmazkodását kell figyelem előtt tartani. A másik pedig a szociális szempont, ahol nagy figyelmet kell fordítani a szociális szerepek elsajátítására. Úgy gondolják, hogy a gyermek beilleszkedését az adott intézménybe, csak akkor tudjuk összetetten megmagyarázni, ha a fent felsorolt dolgokra erősen koncentrálnunk és odafigyelünk (Borbélyová-Slezáková, 2015).

A beilleszkedést, alkalmazkodást mindig több tényező is befolyásolja, ilyen az egyén pszichikuma, az, hogy milyen problémamegoldó képességekkel rendelkezik, hogyan tud viszonyulni, s ha kell megoldást találni a felmerülő szituációkra, illetve, hogyan tud megfelelni azoknak az adott elvárásoknak, melyek az új szociális környezetben merülnek fel (Borbélyová-Slezáková, 2015).

Az, hogy a magatartás milyen, mindig a személyiség és környezete között fennálló viszony tükrözi és szemlélteti a számunkra. A beilleszkedésnek különböző sikerei vannak, vagyis ez azt jelenti, hogy eltérő feltételekkel történhet meg. Ha figyelembe vesszük sajátosságait, melyekkel rendelkezik, akkor annak megfelelően a következő szintjeiről beszélhetünk:

- az első az, amikor az egyén tökéletes harmóniában van önmagával, illetve a környezetével is, ilyenkor pedig harmonikus beilleszkedésről van szó
- a második az, ha az egyén viselkedése tünetmentes, viszont az érzelmi személyiségtartományában már megfigyelhető a veszélyeztetettség, értem ez alatt a túlérzékenységet, kiegyensúlyozatlanságot, impulzivitást, depressziót, esetleg bezárkózást, viszont ebben az esetben már a gyermeknél feszültséggel terhelt adaptációról beszélünk
- a harmadik az, ha az egyén nemcsak érzelmi élete, hanem viselkedése is egyaránt zavart, ebben az esetben már odáig fajul a helyzet, hogy a gyermek viselkedésével, magatartásával megszegi az érvényben lévő normákat, ebben az esetben devianciáról van szó (Albert-Lőrincz, 2012).

Azt, hogy megpróbáljuk a beilleszkedési problémák kialakulását megelőzni, már akkor el kell kezdenünk, amikor a magatartás szintjén még nem figyelhetünk meg tüneteket. Erre az eljárásra az elsődleges megelőzés lenne a megoldás, melynek célja, hogy megváltoztassuk a környezetet és erősítsük a gyermekben a problémamegoldó képességét. Mivel, ha a gyermek nincs megfelelően ellátva az alap erőforrásokkal, akkor az ahhoz vezet, hogy növekszik a pszichológiai diszfunkciók esélye (Albert-Lőrincz, 2012).

1.5. A gyermek elszakadása az anyától

Minden kisgyermek számára az anyával való kötődése a legfőbb kapcsolata sokáig, s idővel ennek a kapcsolatnak a mintájára alakít ki a gyermek olyan kötődéseket, melyeket felcserélhetetlenül él meg. Ösztönhelyzetnek is nevezhető az anya-gyermek kapcsolat, viszont tudni kell, hogy az öröklött viselkedési mintákon kívül, tanult elemei is vannak. Az a kapcsolat, mely anya és gyermeke között jelen van, rendkívül nagy jelentőséggel bír, ezt

állatmegfigyelésekkel is alátámasztották. Harlow műanyagával végzett kísérletei alátámasztják az anya-gyerek kapcsolat jelentőségét a későbbi kapcsolatokra vonatkoztatva. Kísérletsorozata arról szólt, hogy kétféle műanyagot szerkesztett, az egyik szőrös anyagból, a másik fémrácsból készült. Azon az anyán, melyet szőrös anyagból készített 15 órát tartózkodtak a kismajmok, a fémnyán pedig 2 órát, ezt pedig attól függetlenül tették, hogy melyik anyától kaptak táplálékot. Ez alatt azt értem, hogy akkor is a szőryanán tartózkodtak, amikor az étel a fémes anya etetőjében volt. Ez az egész arra a következtetésre juttat el minket, hogy az anya és gyermek kapcsolatában nagyon nagy szerepe van a testközelségnek, a testi kapcsolatnak, s ezt a kismajmoknak jobban biztosította a szőryanya, meleg testfelületével, mint a fém (Méreï-Binét, 2016).

A gyermek igényli azt, hogy az anyával való viszonyában jelen legyen a biztonság, és annak biztosítása, hogy egyfajta támaszpont lehessen a veszélyes vállalkozásokban. Spitz is végzett egy megfigyelést, ezzel a témával kapcsolatban. Számos nevelőotthont nyitottak a második világháború után, viszont a kiváló higiéniai ellátás, megfelelő felszerelés ellenére a gyermekek fejlődésében nem volt eredmény. A gyermekek beszédfejlődésükben és értelmi teljesítményükben maradtak el. De ezek mellett, ami a leglényegesebb volt, hogy a gyermekek legfőképp az érzelmi élet fejlődése terén voltak elmaradva hasonló korú társaiktól. Spitz a gyermekek első életévét kísérte végig, négy csoportot figyelt meg: gyermekotthoni csecsemők, börtönbüntetésüket töltő anyák, nagyvárosi, valamint falusi környezetben élők gyermekei esetében. A megfigyelés során szinte egyenletes fejlődés volt látható három csoportnál is, kivéve a gyermekotthonban nevelkedő csecsemőknél. Hiszen náluk az első életév végén a fejlődési mutatóik hanyatlást jeleztek. Ebből az a következtetés volt leszűrhető, hogy azok a gyermekek, akik az édesanyjukkal voltak, egyenletesen fejlődtek, nem számítottak a körülmények. Viszont, akik édesanyjuk nélkül voltak, elakadtak a fejlődésben, ezt a megfigyelést hospitalizmusnak nevezte el. Ez azt jelenti, hogy bizonyos problémák kialakulása mögött, az anya és gyermek között fennálló gondoskodás, szeretetkapcsolat hiánya is fennállhat (Busi, 2004; Mérei-Binét, 2016).

Abban az esetben, ha a gyermek nem járt bölcsődébe az óvodai élet előtt, akkor a harmadik életévének betöltése, mely egyrészt az óvodai élet kezdetét is jelenti, nagy próbatétel mind a család és a gyermek életében is. Hiszen ilyenkor derül ki, hogy a gyermek képes lesz-e arra, hogy beilleszkedjen egy új közösségbe, hogy a napjának nagy részét távol az anyukájától és családjától töltse (Ranschburg, 2009).

Ranschburg feltette azt a kérdést, hogy vajon módjában áll-e az óvónőnek vagy bármelyik személynek az, hogy a gyermek magatartásából, viselkedéséből, valamint

személyiségjegyeiből visszakövetkeztessen arra, hogy mégis milyen lehet az anya-gyermek kapcsolat minősége az adott gyermeknél? Úgy vélekedik, hogy ő mindig is nem tetszését fejezte ki „a jó anya” és „rossz anya” fogalmak hallatán, hiszen pályafutása során megtapasztalta már azt, hogy ilyen kifejezések nem léteznek, hisz nincs olyan, hogy valaki eleve rossz vagy jó anya legyen. Azt gondolja, hogy valójában csak annyi állhat a háttérben, hogy nagyon korán megbomolhat az összhang az anyai elvárások, valamint a gyermek veleszületett viselkedésmintái között. Ebből adódóan pedig az érzelmi kötődés gyengébbé válik, s ez által az óvodába érkező gyermek hiányos emocionális bázissal rendelkezik (Ranschburg, 2009).

Ha a gyermek kapcsolata az anyja felé az „elkerülő” csoportba tartozik, akkor beszoktatási probléma, vagy olyan időszak, melyet a beszoktatás idejének nevezhetnénk, olyan nem létezik. Mivel a gyermeket nem viseli meg az, hogy az anyjától el kell szakadnia, nem sír, hanem inkább a tárgyi környezet ébreszti fel benne a kíváncsiságot. Az ilyen esetekben a gyermek magatartásán nem érzékelhető a veszteség, az anya hiánya. Sőt, délután mikor eljönnek érte, nem figyelhető meg az öröm, a gyermek semleges, nem is zavarja anyja érkezése, de nem is mutat boldogságot. Ugyanakkor az esetek többségében hamar megnyilvánul az ilyen gyermeknél az agresszív, kötekedő viselkedés, s ez teljesen lehetetlenné teszi a beilleszkedést a társai közé. Az agresszív magatartásából kiindulva, a többi gyerek tart tőle, így inkább távolságtartóbbá válnak vele szemben, s ez még jobban erősíti viselkedésének negatív elemeit. Azt figyelhetjük meg, hogy közös tevékenységek során nem vesz részt semmiben, illetve inkább az teszi őt boldoggá, ha mondjuk társainak rajzát, építményét tönkreteszi. Az ilyen gyermek internalizált normarendszerrel nem rendelkezik, így magatartása elég problémás, hisz a szabályokat csak akkor tartja be, ha az óvónő is jelen van, vagy még akkor sem. Van olyan eset, hogy valakiben meglát olyan tulajdonságot, mely számára imponáló, így rövid ideig barátságba lép velük és együtt keresik az áldozatot. De ez, mint írtam, nem tart sokáig. Azért is van ez, mert a gyermek nem rendelkezik az emocionális kötés megteremtésének, valamint megőrzésének képességével, így nem tud szeretni, nem tud barátkozni csoporttársaival. Az ilyen gyerekkel az óvónő feladata rendkívül nehéz, hisz nem egyszerű megoldást találni a viselkedésére (Ranschburg, 2009).

A második csoportba soroljuk az „ambivalens kötődésű” gyermekeket. Számukra nagyon nehéz a beilleszkedés és hosszú folyamatot ölel fel, hisz nagyon nehezen viselik az anyától való elszakadást. Viselkedésük passzív, nem játszanak senkivel, inkább csak kívülről figyelik a többieket. Náluk felmerülhetnek regressziós tünetek, ide sorolhatjuk az

orr és a fülpiszkálást, hajcsavargatást. Változás akkor figyelhető meg, mikor játszani kezdenek egy-egy tárggyal, viszont ezt egyedül teszik. Elkezdnek közeledni az óvónőhöz, az ölébe ülnek, de a kortársaikhoz csak később és nehezebben illeszkednek be. Azonban, amit talán a legfontosabb kiemelni ezeknél a gyermekeknél, az a reunió, vagyis amikor megjön az édesanya. Ugyanis a gyermek nem fut oda az anyjához, sőt elhúzódik, mérges, olykor agresszív. Ezzel a viselkedésszel különböztethetjük őket meg a beilleszkedés folyamatában a „túlszocializált” gyermekektől, akik szintén nehezen szoknak be, de anyjuk érkezése számukra örömet okoz és boldogabbak lesznek. Az ambivalens kötődés oka az, hogy a gyermek nem tudja, hogy épp a „jó vagy rossz” anyával találkozik. Azzal, aki pontosan és a megfelelő időben reagál szükségleteire, mosolyog rá, kedves vele. Vagy azzal, aki épp nincs jelen, amikor szüksége van rá, esetleg feszült, ideges (Ranschburg, 2009).

A gyerekek nagy része szerencsére a „biztosan kötődő” csoportba tartozik. Számukra is nehéz a beszoktatás, és rossz az anyától való elszakadás, viszont nálunk nem tart sokáig. Tisztában vannak azzal, hogy anyjuk szeretetét és gondoskodását nem veszíthetik el, illetve kortársaikkal is szívesen barátkoznak (Ranschburg, 2009).

1.6. Szocializáció

A szocializáció egy olyan folyamat, ami alól senki nem vonhatja ki magát, hisz ez biztosítja számunkra azt, hogy felelősségteljes személyekké váljunk, s a társadalom teljes jogú tagjai legyünk (Bányász, 2008).

Magának a szocializációnak a fogalmát már többen is megfogalmazták, ezek közül a következőket emelném ki:

Bagdy megfogalmazása alapján a szocializáció nem jelent mást, mint a társadalomba való beilleszkedés folyamatát, s ennek a folyamatnak a során az adott egyén megismerheti önmagát és egyben a környezetét is, mindemellett elsajátítja az együttélés szabályait is, illetve azokat a viselkedésmódokat, melyeket a társadalom elvár tőle (Bagdy, 1986).

Buda Béla (1984) úgy fogalmazta meg, hogy a szocializáció egy olyan interakciós folyamatnak nevezhető, amely által az adott személy viselkedése olyan módon változik meg, hogy az megfeleljen a különböző társas rendszerek tagjai által kialakított vele szemben felállított elvárásoknak (idézi Bányász, 2008).

Fontos kiemelni, hogy a pedagógiának, illetve beleértve az óvodapedagógiának nagyon fontos feladata az, hogy elősegítse a gyermek szocializálódását.

Nagyon sokáig, egészen az 1970-es, 80-as évekig, a kutatások a szocializációt egy olyan jelenségként értelmezték és alkalmazták, mint egy egyoldalú társadalmassító mozzanat. Ez a megközelítés nem vette figyelembe a gyermek társadalomba való beilleszkedését, valamint az egyedi vonások érvényesítésére sem került sor. A gyermekre nem úgy tekintettek, mint aki egyszerre társadalmi és egyedi is. Viszont mára a neveléstudomány a szocializáció és individualizáció között fennálló kölcsönhatás vizsgálatát kihagyhatatlannak tartja (Kovács-Bakos, 2004)

A szocializáció teljesen más körülmények között megy végbe a családban, mint a nevelési-oktatási intézményekben, főként az óvodában. Hiszen a család a gyermek számára a mikroszintű szocializációs színtér, míg az óvoda a makroszintű. Itt még annyira nagy különbségtétel nem feddhető fel, mint a család és iskola esetében, mivel sokszor van olyan helyzet, mikor az óvoda is szerepet kap a mikroszintű szocializáció folyamatában (Kovács-Bakos, 2004).

A szocializációnak különböző szinterei vannak, olyan csoportok, intézmények, illetve társadalmi helyzetek tartoznak ide, melyekben a szocializáció alapvető folyamatai zajlanak. A következő szintereket különböztetjük meg:

1. Család – elsődleges szocializációs színtér

A család nem más, mint a társadalom alapegysége, illetve még emellett a legősibb intézménye is. Hisz egy olyan közösség, mely megőrzi és tovább is adja a hagyományt, a kultúrát, stb. A mai modern társadalomban már a korai szocializáció a legtöbb esetben csak szűk családi körben valósul meg, s ezt tekintjük az elsődleges szocializációs színtérnek. Mivel a család az, ami biztosítja a gyermek számára a gondozás feltételeit, valamint a személyiség fejlődését is egyben. Maga a családi szocializáció is három csoportra különíthető el típusa szerint, hisz lehet:

- akár gyermekközpontú
- akár felnőtt központú
- akár fejlődés központú (Bányász, 2008).

2. Intézmények – másodlagos szocializációs színtér

- Kortárs csoportokat sorolhatjuk ebbe a színtérbe, mely Piaget gondolata szerint sokkal demokratikusabb, mint a szülő és gyermek közötti kapcsolat. Hisz úgy véli, hogy a kortárskapcsolatokban egyenrangúság van jelen, s a viselkedési formákat és a szabályokat is szabadon, saját akaratuknak megfelelően választják ki (Bányász, 2008).

- Óvoda és iskola is ide sorolható, ahol az óvoda az első olyan intézmény, ahol a gyermek nincs a szülei mellett, s itt a kortársak kerülnek előtérbe, ahol már fontossá válik a társakkal való együttlét. Magának az óvodának, nagyon nagy szerepe van a gyermek személyiségformálásában, s abban, hogy felkészítse az iskolára. Az iskola már egy szándékos szocializációs szintérnek nevezhető, hisz ott már minden szabályok szerint működik, mégpedig irányítás alapján. Az iskola nemcsak oktat, hanem nevel is egyben, hisz kultúrát ad át a gyermek számára, illetve viselkedésmódokat is közvetít a gyermek irányába (Bányász, 2008).

3. Munkahely

A felnőttek a napjuk nagy részét a munkahelyükön töltik, itt pedig ők is egy közösségnek a tagjai. S, mint mindegyik közösségnek, ennek is megvan a saját kultúrája, értékrendje, szabályai, amihez alkalmazkodni szükséges (Bányász, 2008).

4. Tömegkommunikációs eszközök

Ma már nagyban befolyásolják az egyén viselkedését a különböző tömegkommunikációs eszközök, melyek a mindennapjaink részéhez tartoznak. Hisz, olyan információt juttatnak el számunkra, melyet más helyről nem tudnánk megszerezni (Bányász, 2008).

Mindent összevetve, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a szocializáció elsődleges szintere a család, majd kis idő elteltével bővülni kezd ez a bizonyos kör, és ahogy a gyermek növekedni kezd, elkezd nagyobb teret kapni a tágabb környezet, a kortársak, a nevelési-oktatási intézmények, gondolok itt az óvodára, iskolára (Bányász, 2008).

1. számú táblázat: Elsődleges és másodlagos szocializáció

	Elsődleges szocializáció	Másodlagos szocializáció
Mikor zajlik?	a gyermekkorban	felnőtt korban
Fő szintere	a család	kortárs csoportok, intézmények
Mi történik?	Kialakulnak az alapvető szokások, viselkedésminták, értékek	Újabb szokások, viselkedés-minták, értékek kialakulása, amelyek ellentétesek

		lehetnek a korábbiakkal, illetve megváltoztatja az elsődleges szocializáció során elsajátítottakat
--	--	---

Forrás: Bányász, 2018, 15 old.

II. VISELKEDESÉES ÉS BEILLESZKEDÉSI PROBLÉMÁK FELISMERÉSE AZ ÓVODÁSNÁL

2.1. A gyermek pszichés fejlődési zavarainak típusai, sajátosságai

- Emocionális, lelki jellemzők

Emocionális zavarok akkor keletkeznek, ha a gyermeknél a normál fejlődéshez tartozó szorongások nagymértékben felerősödnek, illetve túlzott módon megnyilvánulnak. Fontos kiemelni azt, hogy csak akkor tekinthetők a következőkben leírtak betegségnek, zavarnak, ha intenzitásukban vagy időtartamukban túlhaladják az életkori határokat (Tasnádi, 2008).

- Van olyan eset, hogy a gyermeknél reaktív vagy szituatív neurózis figyelhető meg. Tudni kell, hogy a neurózis, az nem más, mint egy erős szorongáson alapuló pszichés betegség, mely ebben az esetben, lehet viselkedési, beilleszkedési zavar. Melynek során az figyelhető meg, hogy nagy részben csökken a gyermek életkedve, szociális beilleszkedési készsége, illetve játéktevékenységének színvonala is. A viselkedészavarok ebben az esetben, bizonyos élettani zavarokkal és testi tényezőkkel társulnak (Boros-Kalóczkai, 2020).

Ennek testi tünetei a következők:

- lehet kiválasztás zavarai (enurézis)
- lehet táplálkozási és emésztési zavar
- lehet alvászavar
- vagy lehet ez a beszéd és a kommunikáció zavarai (dadogás, mutizmus) (Boros-Kalóczkai, 2020).

A gyermek életében az alvászavar már csecsemőkorban megjelenhet, ilyen eset lehet az, amikor a gyermek nappal alszik, viszont egész éjszaka ébren van. De, fontos megjegyezni azt, hogy ez még önmagában nem nevezhető viselkedészavarnak, betegségnek. Ezzel szemben zavarnak tekinthető, amikor jelen van az alvásnak az a zavara, melyet alvajárásnak nevezünk. Ilyenkor a gyermek felkel az ágyból és alvás közben hajt végre különböző tevékenységeket, s ezt követően, azt láthatjuk, hogy visszafekszik (Ranschburg, 2012).

Egy másik rendellenességként megemlítem még a krónikus álmatlanságot, mely más néven inszomnia. Ha a gyermeknél jelen van ez a zavar, akkor képtelen elaludni, ébren fekszik az ágyban, esetleg ha sikerül is elaludnia, nem tud, képtelen alvó állapotban lenni huzamosabb ideig. Ez az egész folyamat, bizonyos lelki konfliktus jele lehet, mely

szorongó és önértékelési zavarokkal rendelkező gyermekek esetében lehet jelen (Ranschburg, 2012).

Még megemlíthető lehet az éjszakai felriadás is, ahol az alvajáráshoz hasonlóan, öröklött tényezők állhatnak a zavar hátterében. Valamint külső és belső tényezők is jelen lehetnek a kiváltó okoknál (Ranschburg, 2012).

Normál esetben a gyermeknek általában egy vagy két éves korában sikerül kimondani az első szavakat. Ranschburg (2012) véleménye szerint az egy éves késés még elnézhető. Ami azt jelenti, hogy a gyermeknek három éves koráig kellene az első szavakat kiejtenie. Manapság sok gyermek úgy megy el az óvodába, hogy nem tud beszélni, mely sokszor azingerszegény környezetének köszönhető. A beszédfejlődés zavaránál a súlyosságnak megfelelően, három fokozata különböztethető meg:

- Első fokozata az, amikor a gyermek három vagy négy évesen még egyáltalán nem képes arra, hogy beszéljen, s ennek kiváltó oka mindig valamilyen súlyos agyi károsodás;

- Második fokozata az, amikor a gyermek egy bizonyos mértékben tud beszélni, de sokkal alacsonyabb szinten, mint a csoportban jelenlévő kortársai. Ebbe a csoportba sorolható a halláskárosult, enyhe vagy közép szinten értelmi fogyatékos, diszgráfias és diszlexiás gyerekek;

- Harmadik fokozata pedig már az, ahol szerzett a beszédzavar (Ranschburg, 2012)

Pszichés tünetei pedig a következők lehetnek:

- akár alkalmatlanság érzése
- esetleg érzelmi labilitás
- vagy figyelmi problémák
- jelen lehet az aktivitás hiánya
- sőt a szorongás is

A gyerekeknél megfigyelhető lehet a szorongás, hiszen gyermekkorban a félelmek egyfajta fejlődésen mennek át, melynek során egyes félelmek kialakulnak, mások pedig elmúlnak. A gyermekkori szorongás egy általános dolog, hisz sok gyermeknél jelen van. Viszont, akkor kell odafigyelni különösen rá, mikor már intenzitásban vagy esetleg időtartalmában túlhaladja az életkori határokat, hiszen ekkor már szorongási zavarról is szó lehet (Boros-Kalóczkai, 2020).

A szorongások a következő típusúak lehetnek: szeparációs szorongás, fóbiás szorongás, szociális szorongás.

- Szeparációs szorongás

A szorongás a gyermek bármelyik életkorában felléphet, s ilyenkor az adaptív funkciókat nagymértékben be is szűkíti (Tasnádi, 2008).

Ez a szorongás, fejlődési szempontból inadekvát és túlzott mértékű szorongás. A gyermek nehezen válik el otthonától, esetleg egy hozzá közel álló személytől. Ennek az egésznek a következménye lehet szenvedés vagy működésbeli romlás is. Abban az esetben, ha a gyermek viselkedésében szeparációs szorongás figyelhető meg, akkor a következőkkel találkozhatunk: nem tud egyedül elaludni a gyermek, szomatikus tünetekre panaszkodik, szorongás figyelhető meg nála már abban az esetben is, ha csak felmerül az alvás lehetősége, illetve folyamatosan elutasítja az otthontól való elválást, valamint óvodába járást (Boros-Kalóczkai, 2020).

- Fóbiás szorongás

Ebben az esetben a fejlődési fázisnak megfelelő félelmek kezdenek felerősödni, illetve tartóssá válni. S, ezek megnehezítik a gyermek alkalmazkodását is egyben. Annak a bizonyos dolognak a jelenlétében, mely a gyermek számára félelmet okoz, a gyermeknél erős szorongás veszi kezdetét, ennek hatására pedig próbálja minden erejével elkerülni (Boros-Kalóczkai, 2020).

- Szociális szorongás

Ebben az esetben a gyermek tartósan fél az idegen személyektől, ezért is mindenképp kerüli a közelségüket. Ez a szorongás 6 éves kor előtt jelentkezik (Boros-Kalóczkai, 2020).

Következményes tünetekkel is számolni kell a viselkedési zavaros gyermek esetében, melyek lehetnek teljesítmény zavarok, akár játéktevékenységnek, valamint az érdeklődésnek a beszűkülése, emellett agresszív viselkedés és hazudozás is, stb. Kisgyermekkorban inkább a pszichés tünetek jelenléte kerül előtérbe, a testi tünetek nagyobb része inkább a korai serdülőkorban figyelhető meg. A viselkedészavarral küzdő gyermek egyik legfőbb ismertetőjegye a visszatérő és tartós disszociális, valamint agresszív és dacos magatartás. A gyermek viselkedése eltér az adott életkorban elvárt követelményektől, normáktól. A gyermek nem veszi figyelembe a tőle elvárt szabályokat, viselkedése jóval súlyosabb, mint egy átlagos gyermekcsíny. Társaival, az őt körülvevő tárgyakkal pedig durván bánik, rombol, stb. (Boros-Kalóczkai, 2020).

Az oppozíciós viselkedési zavar, mint a gyermek egyik magatartási problémája, a gyermeknél minimum hat hónapon át tartó fennálló rendellenesség, melyet különböző viselkedési megnyilvánulások jellemzik. Jellemző a gyermekekre, hogy az esetek többségében elveszíti türelmét, a társaival és felnőttekkel sokat vitatkozik. Emellett nem akarja megfogadni a felnőttek kéréseit, s ellentmond a szabályoknak, szándékosan

cselekszik olyanokat, mellyel másokat idegesíthet, illetve sokszor mutatkozik meg nála ellenséges, mérges megnyilvánulás, stb. Az, hogy ennek a fő oka mi is lehet, azt olvashatjuk, hogy többnyire környezeti tényezőkben kell az okokat keresni. olyan tényezőket, melyek következtében a gyermek érzelmi kielégítetlenség, valamint hosszabb ideig tartó frusztráltság keletkezik (Závoti,2023).

A kognitív viselkedési problémával rendelkező gyermekeknél a tanulási folyamatban és az emlékezetben figyelhetőek meg különböző zavarok. A bizonyos szociális készséges és viselkedésproblémák kezelésére már számos lehetőséget kifejlesztettek. Így van ez a kognitív viselkedési problémáknál is, hisz létrehoztak egy kognitív viselkedésterápiának nevezett módszert, mely alkalmas a gyermek szociális készségeinek fejlesztésére és viselkedésproblémáinak a kezelésére is (Pataky, 2022).

A szakirodalmi áttekintés során az ADHD-val is találkoztam, mint a viselkedési zavar egyik problémájaként. Az ADHD egy angol fogalomnak a rövidítése. A fogalom magyarul az aktivitás és a figyelem zavarának gyermekkorban és felnőtt korban is akár meglévő zavara, mely a gyermek viselkedésében három fő területen mutatkozik meg, mint eltérő jelenség: ilyen a figyelmetlenség, a gyermek túlzott aktivitása, valamint az impulzivitás is. Magára az ADHD-ra tekinthetünk úgy, mint egy fejlődési zavarra, mely sok hatást gyakorol egy óvodás gyermek életében. Befolyásolja a viselkedés szerveződését, a teljesítményét, valamint a szociális kompetenciákra is hatást fejt ki. Az ADHD-val sok szakember foglalkozik, akik három külön csoportot különítettek el: egyik az izgága típus, az ebbe a csoportba tartozó gyermek viselkedése hiperaktív, impulzív és egyaránt figyelmetlen is. Másik csoportnak az idegtépő elnevezést adták, ahova az olyan gyermekeket sorolhatjuk, akik hiperaktívak és impulzívok, emellett pedig nehezen tudnak uralkodni magukon. Ők annyiban térnek el az előző csoporttól, hogy kevésbé figyelmetlenek. A harmadik csoport pedig az álmodozó típus, ők azok, akiknél leginkább megmutatkozik a figyelmetlenség. Viszont az ők viselkedésük teljesen más, mivel egyáltalán nem hiperaktívok, s az impulzítás sem figyelhető meg náluk. A típusok hiába eltérnek egymástól, mégis közös jellemzőjük az, hogy környezetük nehezebben viseli el őket. Hiszen folyton hangosak, pörögnek, izegnek-mozognak, a beszédben sem lehet őket leállítani, van, hogy sok dologba belekezdenek, s nem fejezik be azt (Albert-Nagy, é.n.).

2.2. Az integráció és inklúzió szerepe

Az integráció a magyar értelmező szótár meghatározása alapján nem más, mint bizonyos különálló részeknek, nagyobb egységekbe történő beilleszkedése és beolvadása. Ebből következően a nevelés-oktatásban megvalósuló integráció nem jelent mást, mint a speciális nevelési szükségletű gyermekek beilleszkedését, a többségi nevelési-oktatási intézménybe járó kortársaik közé. Ha megfigyeljük, azt vehetjük észre, hogy szoros összefüggésben áll az esélyegyenlőség biztosításával, mégpedig azt a szempontot figyelembe véve, hogy minden gyermek számára nyitottá teszi a nevelési-oktatási intézményeket, tekintet nélkül az egyes személyek akadályozottságára, illetve a tapasztalható nagymértékű eltérő képességeire (Jánkliné Perei, 2012).

Általános szociális értelmezése alapján a specifikus figyelmet igénylők részvételének biztosítását jelenti a társadalmi folyamatoktól egészen az óvoda, iskola, szabadidő és otthonon keresztül a munkáig. Az integráció, mint pedagógiai feladat úgy értelmezhető, hogy megkísérli az akadályozott és nem akadályozott gyermekek fejlődését, didaktikai és módszertani eszközökkel. Minden gyermek a saját lehetőségeinek megfelelően közös tartalmú, kooperatív, illetve különböző kommunikációs tevékenységek részese lehet (Jánkliné Perei, 2012).

Az integrált fejlesztés típusai közé a következőket sorolhatjuk:

- Spontán integráció

Ez egy nem tudatos együttnevelési forma, melynél fontos kiemelni, hogy nem mutatkozik meg a tudatos integrációnak a szándéka. Ebben a típusban nem találkozunk a speciális igények figyelembe vételével, valamint a gyermek haladásának folyamatos figyelemmel tartásával. Itt a pedagógusok egyedül próbálják kiküszöbölni a problémákat, s az integrált gyermekre, úgy tekintenek, mint akit el kell tűrni. Vagyis a gyermek jelen van a közösségben, de egyáltalán nem kap speciális segítséget, mellyel közelebb tudna kerülni társaihoz (Czibere, 2006).

- Helyi integráció

Abban az esetben beszélünk erről a típusról, amikor a problémás és nem problémás gyermekek egy épületbe vannak elhelyezve, viszont semmilyen kapcsolat nincs jelen közöttük. Szegregálásnak a formája, melyben egy kis lehetőség épp van arra, hogy valamelyik foglalkozáson, esetleg szabadidős tevékenység során a gyerekek kapcsolatba kerüljenek egymással kis időre (Czibere, 2006).

- Szociális integráció

Ez a típus a helyi integráció formájának a továbbfejlesztése, ugyanis itt a foglalkozásokon kívüli időben a gyermekek részére tudatosan szerveznek közös programokat, játékokat, kirándulásokat (Czibere, 2006).

- **Funkcionális integráció**

Ahol a gyerekek egy csoportba tartoznak és az esetek többségében együtt is vesznek részt a foglalkozásokon. Viszont a specifikus igényű gyermekekkel az idő egy bizonyos részében a gyógypedagógus foglalkozik (Czibere, 2006).

- **Teljes integráció**

Ez a típus a funkcionális integrációnak a legmagasabb fokának nevezhető. Ahol minden gyerek a nevelés-oktatás teljes időtartamában egy csoportban van. A pedagógus mellett viszont jelen van a speciális szakember, esetleg gyógypedagógus. Ők a foglalkozás során figyelik a gyermek működését, ha szükséges lehetőségeket kínál a gyermek részére. Nagy előnye ennek az egész folyamatnak, hogy a kettős jelenlét során informális kapcsolat jöhet létre a csoport vezetője és a szakember között (Czibere, 2006).

Az integráción belül két szintet tudunk megkülönböztetni:

- **Első szint: fogadás**

Ebben az esetben a speciális nevelést igénylő gyermeket, úgy veszik fel az intézménybe, hogy nem ismerik meg megfelelően a gyermek sajátos vonásait, s elvárják tőle, hogy ő asszimilálódjon. Az intézmény nem szeretne külön figyelmet ráfordítani. A gyermeket nevelő pedagógus nem változtat a stílusán, a gyermek körül fellépő gondot csak a gyógypedagógusra vagy szülőre hárítja (Czibere, 2006).

- **Második szint: befogadó vagy inkluzív intézmény**

Itt nincs szükség a gyermeknek az egyedüli asszimilációra, hiszen az alkalmazkodás itt kölcsönös. Nagyrészt az intézmény változik, és inkluzívvá, vagyis befogadóvá válik. A gyermeket a társadalmi integrálódás felé próbálják vezetni. Az együttnevelés jelen van, elfogadóak a gyermekkel. A felelősség itt megoszlik, így nem csak a gyógypedagógusra és szülőre hárul (Czibere, 2006).

A pedagógia teljes mértékben különbséget tesz az integráció és inklúzió között. Hiszen az integráció során a gyermeket behelyezik az intézmény már meglévő struktúrájába, ahol elvárják, hogy alkalmazkodjon. Míg az inklúzió figyelembe veszi az egyéni képességeket, s ezzel biztosítja a gyermek fejlődési ütemét (Gupcsó, 2020).

Az inklúzió és inkluzív nevelés definiálásához nagyon sokféle meghatározás társul. Az ECEIS kutatócsoport megfogalmazása alapján nem más, mint egy olyan folyamat,

melynek legfőbb célja, hogy megfelelő környezetet tudjunk kialakítani bizonyos gyermekek számára. Ha a pedagógiai munka szempontját nézzük meg, akkor ez az elméletek, programok, valamint tevékenységek adaptációját jelenti a gyermekek bizonyos szükségleteinek és érdeklődésének megfelelően. Az inklúzió folyamata magába foglalja valamennyi gyermek részvételi lehetőségének a megszervezését (Tamás, 2011).

Az inkluzív pedagógia rendelkezik egy alaptézissel, mely nem más, mint a gyermekközpontú nevelés. Ahol a pedagógus nem csoporttal dolgozik, hanem autonóm individuumok nevelése történik az esélyegyenlőség jegyében. Az egész különböző módszertani eszközökkel valósul meg, illetve nagyfokú differenciálás van jelen. A csoport, közösség teljesen heterogén, a személyek eltérő készségekkel, kompetenciákkal, érdeklődéssel és szükségletekkel rendelkeznek. Az inkluzív elvek alapján a csoportban végbemenő interakciók kölcsönösen készségeket alakítanak ki a gyerekekben. Az inklúzió során lehetőség adódik arra, hogy az eltérő képességek elfogadása elterjedjen. Az inkluzív környezetben a különbségek megsemmisülnek, itt a gyermekek nem tekinthetők fogyatékosoknak vagy eltérő képességgel rendelkezőeknek. Itt nem másnak, csak az individuumnak van jelentősége (Tóth, 2015).

2.3. Az óvodapedagógus megfelelő (specifikus) bánásmódja

A pedagógusnak mindenképp gyermekközpontúnak kell lenni. Fontos, hogy pozitív szemlélettel kell rendelkeznie, mely lehetővé teszi az elfogadást, azt, hogy minden gyermek különböző, s ezáltal mások a szükségleteik, a megoldási módjaik, valamint ami az egyik legfontosabb, hogy más bánásmódot igényelnek. Ennek tükrében, a pedagógusnak a foglalkozás során megvalósuló helyzeteket, folyamatokat a fent felsoroltakat figyelembe véve kell kialakítania, s differenciáltan kell foglalkoznia minden gyerekkel (Bábosik et al., 2011; Kozma, 2001; Nagy, 2000).

A pedagógus legfontosabb személyiségjegyei a pozitív attitűd, empátia, tolerancia, ezek megléte, valamint formálása és alakítása a legfőbb feltételei az együttnevelésnek. A nevelés során a pedagógus irányítja a gyermekek tevékenységeit, fejlesztve képességeiket, melyek által kialakul az egyén értékrendszere, személyisége, s persze ami még fontos, hogy tudja teljesíteni a vele szemben felállított követelményeket is. Kihagyhatatlan még az is, hogy a nevelés folyamatában rendkívüli szerepet töltsön be a pedagógus gyermekek felé irányított egyéni bánásmódja, melyet, ha jól alkalmaz, akkor ösztönzőleg fog hatni a pedagógus és a gyermek közötti kapcsolatra. Ki kell azt is emelni, hogy a nevelés nemcsak

a normák gyűjteménye, hanem a differenciáltság, valamint a másságnak a figyelembevétel is (Bábosik et al., 2011; Kozma, 2001; Nagy, 2000).

A nevelés, illetve az oktatás hatékonysága és eredményessége, úgy érhető el, ha a pedagógus a gyerekek különböző képességeit és adottságait figyelembe véve differenciált módszereket alkalmaz. S, az egészzet arra építi fel, hogy a gyermekek miben jók, valamint, hogy azokat, hogyan lehet alkalmazni, átvinni más területekre is (Gupcsó, 2020).

A beilleszkedési, illetve magatartási nehézségekkel, viselkedési zavarokkal küzdő gyermekek neveléséhez-oktatásához, olyan pedagógusra van szükség, aki magas szintű pedagógiai, valamint pszichológiai képességekkel, illetve a bizonyos problémák eredményes kezeléséhez szükséges kompetenciákkal rendelkezik, másrészt aki:

- képes arra, hogy együttműködjön a szülőkkel, mivel a beilleszkedési, magatartási nehézség kiküszöbölése, akár a nehézség gyengítése nemcsak az óvoda, vagy más oktatási intézmény szakmai magánügye, hanem az óvoda, iskola és a szülők közös feladata, ezért fontos, hogy az egymás között fennálló kapcsolat jó minőségű legyen

- figyelembe veszi a foglalkozásokra készülés során az olyan részeket, melyek akár a viselkedési és beilleszkedési problémás gyermekre kihatással vannak

- a gyermek számára egyéni tervet készítenek, akár együtt a gyógypedagógussal, melynek köszönhetően egyéni haladási ütemet hoznak létre a gyermek számára, emellett megvalósul a differenciált nevelés, melynek céljából individuális módszereket alkalmaznak

- az óvodai foglalkozásokba beleépítik a pedagógiai diagnózisban megjelenő javaslatokat

- nyitott tanítási-tanulási folyamatban dolgozik, mely által lehetőség nyílik az egyes tanuló igényeitől függő pedagógiai, illetve gyógypedagógiai, pszichológiai, akár egészségügyi eljárások, módszerek, eszközök és terápiák, tanítást és egyben tanulást is segítő metodikáknak az alkalmazása

- alternatívákat keres bizonyos nevelési helyzetek, illetve problémák eredményes megoldásához

- alkalmazkodik a gyermek eltérő képességeihez, eltérő viselkedéséhez, problémájához

- képes együttműködni különböző területen dolgozó szakemberekkel, s azok iránymutatásait, tanácsait beépíti a pedagógiai folyamatokba

- olyan személyiséggel rendelkeznek, aki kerüli a minősítést, inkább kér, és nem követel, illetve hiteles

- s nem utolsó sorban alkalmazza Gordon-i alapelveket, melyhez az értő figyelem, a csoporttagok közléseinek elfogadása tartozik, ezeket az alapelveket a gyermek beilleszkedésének támogató hatékony vezetésnek a céljából használják a leginkább (Bíró, 2020).

Az óvodapedagógus nyitottságát, valamint módszertani megújulásra való készségét tekinthetjük a sikeres beilleszkedés alappilléreinek. Ugyanis, ahhoz, hogy az integrált gyermek beilleszkedési sikeresen megvalósuljon, alapszükséglet az, hogy az óvodai csoportban dolgozó pedagógus megfelelő jártassággal rendelkezzen a differenciáló pedagógiában, s a problémás gyermekről megfelelő ismeretei legyenek. Ha a gyermek rendelkezik szakvéleménnyel, akkor a pedagógusnak azzal is tisztában kell lennie. Fontos, hogy itt értse a szakvélemény nyelvezetét, ha esetleg a szülőnek segítségre van szüksége, ennek a megértésében, akkor ő rendelkezésre tudjon állni. Elhagyhatatlan a képzettsége, valamint a szociális érzékenysége és a különbségek kezelésének a képessége is. Mindent összevetve, egy sokrétű, nyitott, rugalmas és folytonos fejlődésre képes pedagógusra van szükség. Ezek az elvárások, nem kis feladatot jelentenek a pedagógusok számára, ezért is, sokan a kompetenciahatárukat meghaladó feladatként élik meg (Expanzió Humán Tanácsadó, 2013).

2.4. A szülői nevelési stílus hatása a gyermek viselkedésére

Számos tényező van, amely hatást gyakorol, s befolyásolja a gyermek személyiségének fejlődését, s ebből az egyik legfontosabb a család. A család a gyermek számára az első legmeghatározóbb szocializációs közeg. Az a lelki és társas erő, melyet a gyermek a családban tapasztal, beépül az egyén identitásába. Ennek formálásában a szülők azok, akik a legfőbb szerepet töltik be, hiszen a gyermekeikkel kialakított érzelmi kapcsolat ad biztonságérzetet, valamint útravalót a gyermek számára az élethez. Alt (1995) gondolatai szerint, azok a tapasztalatok, melyet a gyermek a családban szerez, az egyéni életminőségen túlmutató, valamint társadalomformáló szereppel rendelkeznek. Mivel a családi szocializáció szerint felnövekvő gyermekek válnak később a társadalom alakítóivá. Úgy véli, hogy az apa- anya-gyermek viszonyban a megfelelő minősége, egyfajta előfeltétele annak, hogy a gyermek a társadalomban egészséges, emberi kapcsolatokat legyen képes létesíteni (Hadházi, et al., 2021).

Winnicott véleménye szerint minden szülő törekszik arra, hogy gyermeke nevelése során a legjobbat tudja kihozni a dolgokból, s ennek függvényében az erre való törekvésük különböző forгатókönyveket hozhat létre. Egyrészt vannak azok a nevelési elemek, melyeket a családjukból hoznak a szülők, s ezt, mint egy követési mintát, továbbvihetik a gyermekük nevelése során. Azonban ezekkel a mintákkal, ha nem tudnak azonosulni, akkor annak az ellentétét teszik, amiben ők részesültek. Harmadrészt pedig alkalmazhatnak, olyan nevelési stílusokat, melyek teljesen új megoldások, s melyeket elsőként tapasztalva, igyekeznek kialakítani a saját nevelési stílusukat (Hadházi, et al., 2021).

Számos kutatást végeztek azzal kapcsolatban, hogy a gyermek viselkedési problémáinak, zavarainak milyen lehetséges forrásai lehetnek. A kutatók nagy része egyetért abban, hogy a szülők viselkedése és a családi környezet állhat az egyik lehetséges forrásként a viselkedési zavar megjelenésének és fejlődésének hátterében. A gyermekek pszichopatológiájának fejlődési megközelítése szerint a különböző zavaroknak, melyek a viselkedésben felléphetnek, eredete egészen kisgyermekkorra visszatehető, ahol a korai szülő-gyermek kapcsolat tulajdonságai lehetnek a legfőbb befolyásoló tényezők, s ezek súlyosbíthatják is azokat. A kutatók a szülői magatartást a fejlődési folyamat központi elemeként tartják számon, mivel úgy vélik, hogy ez befolyásolhatja azt, hogy a kisgyermek, óvodások milyen sikeresen fognak tudni megfelelni a különböző fejlődési kihívásoknak, legyen szó akár a szocializációról. Hiszen egy új közegbe való bekerülés fogja megmutatni azt, hogy mely korai problémákkal küzdő óvodások fognak súlyosabb és tartósabb zavarokat mutatni (Campbell, 1997).

Az óvodáskorú gyermekek szinte teljes mértékben a szüleiktől függenek, hiszen ők azok, akiktől útmutatásokat és támogatásokat kaphatnak. Vannak, olyan viselkedési megnyilvánulások, melyekre már egy iskoláskorú gyermeknél, a viselkedési zavar egyik tüneteként tekintünk. Ilyen például az engedetlenség, dühkitörések, agresszió a társakkal szemben. Azonban ezeket óvodáskorban még nem feltétlenül tekintjük azonnal, viselkedési zavarként, hiszen általában az életkornak megfelelő hisztiként, önállóságért való harcként fogjuk fel, nem pedig a rendellenesség kialakuló jeleként. Azonban a szülői nevelésben megjelenő melegség, támogatás és a megfelelő odafigyelés fontos tényezői lehetnek annak, hogy az óvodás gyermek képes-e ezeket a nehézségeket és fejlődési átmeneteket elviselni, vagy viselkedése súlyosbodni kezd, s viselkedési problémák kialakulásához vezet. Tehát, ez alatt azt kell érteni, hogy a szülő nevelési stílusa, odafigyelése a gyermek viselkedésére, teljesen összefügg azzal, hogy a bizonyos

viselkedési problémák átlendülnek-e a gyermekek, vagy nehezebb, tartósabb rendellenességek kialakulásához fognak vezetni, melyekre már, mint viselkedési zavarra kell, hogy tekintsünk. A szülő fontos, hogy segítse a gyermeket bizonyos életkornak megfelelő kérdések kezelésében, s nem pedig súlyosbítani kell ezek megoldásait, hisz a gyermekben számos negatív viselkedési formát idéz elő, mint például engedelmatlenség. A szülőknek türelemmel és megfelelő korlátok felállításával kell kezelniük bizonyos élethelyzeteket az óvodáskorú gyermekeknél (Campbell, 1997).

Ahogy már fentebb is említettem a szülői nevelési stílus mellett a családi közeg is hatást gyakorol a gyermek fejlődésére. Hiszen a különböző stresszes élethelyzetek a gyermekben egyfajta feszültséget keltenek, s egy konfliktussal teli légkört teremtenek. Ezek az életesemények közvetett hatással rendelkeznek, mivel a szülői magatartást befolyásolják, mely a gyermek viselkedésére és jólétére gyakorolja hatását (Campbell, 1997).

2.5. Eszközök, melyek segítik a gyermek beilleszkedését

A fejlesztő pedagógus segítheti a szorongó gyermek beilleszkedését különböző módszerek segítségével. Például fejlesztő célú foglalkozásokkal, ez lehet csoportfoglalkozás, bábjáték, meseterápia, művészeti terápiák, például festés, rajz vagy zene, illetve akár mozgásterápia, valamilyen sporttevékenység, kirándulás, drámajáték. Ezeknek a foglalkozásoknak a célja az önismeret, empátia, az együttműködés, valamint a szociális kapcsolatok fejlesztése, önértékelésnek a javítása és, ami az egyik legfontosabb a csoport összetartozásának kialakítása (Babos, 2016).

Az óvónő a nevelési folyamatnak a megtervezéséhez segítségül veheti a más szakemberekkel való beszélgetés és konzultáció során elhangzottakat, illetve a gyermek tevékenységének megfigyelése során levont következményeket, valamint a szülőkkel és gyerekekkel történő beszélgetéseket. Mindezek alapján sikeresen feltárhatja, hogy mi az, ami a gyermek számára a legfőbb nehézséget okozza, s ennek megfelelően kiválaszthatja azt a viselkedési formát, kommunikációs mintát, stb., melyet a nevelési tervben célszerű lenne megjeleníteni. S ez által a gyakorlás során segíti a gyermeket a sikerek problémamegoldásban. Ez a gyakorlás megvalósulhat a mindennapi élethelyzetekben, játékok során, különböző gyakorlatok közreműködésével (Gál et al., 2017).

A bábozás az egyik legjobb eszköz, melyet alkalmazhatunk, hiszen a bábok alkalmazása a gyermek beszoktatási, beilleszkedési folyamatában az egyik legfőbb segítsége lehet a pedagógusnak. Mivel a bábót a megnyugtató eszközeként, a kapcsolatfelvétel

megkönnyítése érdekében használjuk, s az idő elteltével, akár a gyermekcsoport irányításában és a nevelési feladatok megvalósításában is segítségünkre szolgálhat (Pitypang Tagóvoda, 2017).

A bábozás örömet okoz a gyermek számára, általa játékos módon tud kapcsolatokat teremteni a világgal. A gyermeket segíti a kapcsolatok kialakításában, valamint a szociális képességek fejlesztésében is, ugyanis a gyermek érzékenysége a bábozás során, természet módon nyilvánul meg. Segít abban, hogy a gyermek érzelmeit könnyebben meglássuk, legyen itt szó visszahúzódo, félénk, vagy agresszív, szeszélyes gyermekről is. A gyermek a bábozáson keresztül elfojtásokat, indulatokat képes kiélni. A negatív indulatokat, feszültségeket le tudja vezetni, s a bábozáson keresztül új probléma-megoldási lehetőséget tárhatunk fel a gyermek részére. Azoknál a gyermekeknél, akik szinte mindegyik közeledést visszautasítanak, a bábuk bevonásával könnyebben fel tudjuk őket oldani, s így a pedagógus kissé jobban beleláthat a gyermek belső konfliktust okozó helyzeteibe (Babos, 2016).

A pedagógusnak, olyan mesét kell kiválasztani, mely megfelelő a gyermek részére, amiben ki tudja élni nyomasztó gondolatait, feszültségét. A bábozás nem csak egy mese eljátszását jelentheti, hanem lehet ez egy terápia kezdő mozzanata is, egy pedagógus gyermek közötti beszélgetésre alkalmas módszer, egyéni fejlesztés esetén pedig, egy sérült gyermekkel való kapcsolatteremtésnek legfőbb módszere. Marék Veronika (2013) „Laci és az oroszlán” című meséje nagyon alkalmas a bábozásra. A gyermek számára a mese segít a félelmek leküzdésében, támogatást nyújt a zsebben lapuló oroszlán, hisz mindig a kislíval van a nehéz helyzetekben (Babos, 2016).

A mese is rendkívül hasznos eszközként szolgálhat, hisz a gyermek maga alkothat képet, mégpedig azokból az érzésekből, amit mi közvetítünk a számára. A különböző művészeti ágak pedig segítenek a feszültségek levezetésében, a nehézségek, illetve problémák kivetítésében és feltárásában. Fontos, hogy a gyermekeket megtanítsuk a számukra legmegfelelőbb módszerre, melynek segítségével enyhíteni tudják feszültségüket, szorongásukat, illetve dühüket (Babos, 2016).

A mozgás és sport pedig a gyermek lelki és testi fejlődésének az elengedhetetlen része, valamint a személyiségének alakulásában is fő szerepet tölt be. Ha a gyermek nem szeretne sportolni, akár a szabadlevegőn töltött idő is megteszi, hisz itt szabadon futkoshat, játszhat, s közben a társaival kapcsolatokat tud kialakítani (Babos, 2016).

A kirándulás segítségével közelebb kerülhetnek a csoport tagjai egymáshoz. Közben természetes módon fejlődik a gyermek erkölcsi érzelme, természethez való viszonyuk (Babos, 2016).

A drámajáték is jó eszközként szolgál, hisz segít az önismeretben, a mások megismerésében, és ami a legfőbb a mások elfogadásában. Fejleszti a gyermek kommunikációját, illetve empátiáját és bátorságát. A drámajáték hatékonyságát a következő tapasztalat támasztja alá. A csoportban egy szorongó, visszahúzódó, illetve a szüleitől elválni nem tudó gyermek, a mesecsoportba való egy, két látogatás után nagyon szeretett oda járni. Elkezdett feloldódni, s olyan szerepeket vállalt, amiben jól érezte magát. Bátrabb, nyitottabb lett, és könnyebben ment a beilleszkedés, a szülőtől való elszakadás (Babos, 2016).

2.6. Az óvoda és család közötti kapcsolat fontossága

A beilleszkedési, viselkedési zavarral küzdő gyermek számára az egyik legfontosabb erőforrást a család jelenti, hisz ahhoz, hogy egy boldog és sikeres élete legyen, szüksége van a család támogatására. Ezért is a szülők egyenrangú szerepet kell, hogy betöltsenek a gyereket támogató hálózat működtetésében. Akkor jöhet létre a hatékony együttműködés a család és az oktatási-nevelési intézmény között, ha a szülők őszinte kommunikációval segítik a pedagógusok munkáját. Ez azt jelenti, hogy a pedagógusok számára minden olyan információt elmondanak a gyermekről, mely segíti munkájukat (Bíró, 2020).

A gyermek azt fogja tudni, amire már megtanították, illetve aminek megtanulására mintakövetéssel lehetősége adódott. Ezért a pedagógus számára fontos, hogy kapcsolatba lépjen a gyermek családjával, megismerje a gyermek szociokulturális környezetét. Általában a magatartási, viselkedési zavart mutató gyermek a család számára is problémát jelent, így ezeknek a megoldásában szívesen együttműködik, illetve együtt is gondolkodik a család a pedagógussal. Ami fontos, hogy semmiképp sem kell a családra zúdítani a problémákat, melyek az intézményben történtek, hisz ők sem képesek arra, hogy a gyermek napközbeni konfliktusait, problémáit meg tudják oldani. Viszont sokat segíthetnek egymásnak abban, hogy elmondják, egyes helyzetekben melyik és milyen nevelési módszert alkalmaztak, amivel eredményt tudtak elérni. Sokszor problémát okoz a családban a szülők túlkövetelése, ezért a pedagógus segíthet abban, hogy a szülők számára elmagyarázza, s megpróbálja velük megértetni, elfogadtatni mi is az, amit elvárhatnak gyermekeiktől, és mi az, amire nem képesek (Megyeri, 2006).

Ahhoz, hogy eredményes nevelő-oktató munka valósuljon meg, fontos feltétel az, hogy az óvoda és a szülők közötti kapcsolattartás megfelelő legyen. A szülőket az intézménynek partnerként kell kezelnie, valamint az óvodai élet mozzanatairól, gyermekükkel történő eseményekről tájékoztatni kell. A szülőknek meg kell adni azt a lehetőséget, hogy elvárásaikat, javaslataikat, illetve kéréseiket és véleményüket elmondhassák (Napközi Otthonos Óvoda Kunfehértó, 2010).

Az óvoda, bármely más oktatási-nevelési intézményhez képest, sokkal szorosabb kapcsolatban van a családdal. Az óvoda, a közoktatás legalsó láncszeme számol a kisgyermeknek a családban eltöltött idejével, valamint a családi hatásoknak a sokféleségével is, illetve hasonlóan számol az óvodába lépés sokféle, valamint egyedi körülményeivel is. Ebből adódóan is nagyon fontos, hogy szoros kapcsolat álljon fent az óvoda és a szülők között (Kovács-Bakosi, 2004).

Azért is fontos az óvoda és család közötti kapcsolatfenntartás, hiszen a családi háttér ismerete nagyon fontos az óvodapedagógus számára, mivel segítője lehet a munkájának. Ha sikerül azt elérni, hogy kiépüljön egy bizalmas kapcsolat a szülők és óvodapedagógus között, akkor az, nagyban hozzá tud járulni a gyermek sikeres fejlesztéséhez. Fontos kiemelni azt is, hogy a szülő és óvoda közötti együttműködés kiépítésében szerepet kell kapnia a gyógypedagógusnak is (Expanzió Humán Tanácsadó, 2013).

III. ÓVODÁSKORÚ GYERMEKEK VISELKEDÉSES- ÉS BEILLESZKEDÉSI PROBLÉMÁINAK VIZSGÁLATA

Kutatásomban az óvodáskori viselkedési problémákat szeretném felmérni a Nevetlenfalui Óvoda nagycsoportos és az Akli Angyalkert Óvoda vegyes csoportos gyermekek körében. Valamint szeretnék arra a kérdésre választ szerezni, hogy a szülői nevelési stílus valóban hatással van-e a gyermekek viselkedéses problémáira?

3.1. Kutatás módszerének, mintavételének bemutatása

Kutatásomat az „Óvodáskorú gyermekek viselkedéses problémáinak vizsgálata” című témában végeztem óvodapedagógusokkal és szülőkkel, melyet kvantitív módszert alkalmazva, kérdőívvezéssel valósítottam meg.

A kérdőív által történő kutatás egy kvantitatív módszert alkalmazó eljárás, melynek segítségével könnyen feltárható a kutatási hipotézis. Azért is, mivel a kitöltőkön keresztül érkező adatok felhasználásával a válaszokat meghatározott pontok szerint tudjuk csoportosítani. A kérdőív alkalmazásával rövidebb időn belül nagy információmennyiséghez juthatunk, melyek elemzésekor általános jellegű következtetéseket tudunk levonni. A kapott eredmények átláthatóak, s így gyorsabban feldolgozhatóak.

Kutatásom megvalósításának célcsoportja két egymáshoz közel lévő, szomszédos falu óvodája volt. Az egyik a Nevetlenfalui Óvoda, ahol a nagycsoportban végeztem a felmérést, a másik választott óvoda pedig az Akli Angyalkert Óvoda, ahol vegyes csoportban történt a kérdőívek kitöltése.

A kérdőívek kitöltésében a Nevetlenfalui Óvodában 1 óvodapedagógus és 11 szülő vett részt, az Akli Angyalkert óvodában pedig szintén 1 óvodapedagógus és 12 szülő. Összesítve a kitöltéseket összesen 23 szülő és két óvodapedagógus vett részt a kutatásomban. A szülők két kérdőívet is kitöltöttek, melyben az első kérdőív 34 kérdést tartalmazott, a második pedig 24-et. Így összesen 58 kérdésre kaptam választ minden szülőtől külön, a saját gyermekére vonatkozóan. Az óvónők kérdőívében pedig 24 kérdés szerepelt.

Hipotézisek:

H1: A szülők és az óvodapedagógusok véleménye eltérő a gyermek különböző viselkedési problémáinak megítélésében

H2: Egyes viselkedési problémák és a szülői nevelési stílusok között megfigyelhető az összefüggés

H3: A vallásos nevelésben való részesülés hatással van a gyermek viselkedéses problémáinak kialakulására

3.2. Kutatás helyszíneinek bemutatása:

Nevetlenfalu község Kárpátalja déli részén található, a Beregszászi járásban. A falu Batár és Akli települések között helyezkedik el, mégpedig az ukrán-román határ mentén. Nevetlenfaluban az első óvoda 1953-ban kezdte meg működését. Az egyházi tulajdonban lévő ingatlanokat az akkori időben államosították, s így a református parókiából alakították ki a gyermekek számára az óvodát. Az első óvodában a gyerekek létszáma összesen 20 fő volt, de mivel sok gyermek volt a faluban, így 3 év elteltével szükségszerű volt, hogy még egy csoportot indítsanak. Ezt a csoportot már a katolikus parókia épületében tudták elhelyezni. Azonban 2000-ben az egyház visszaigényelte az épületeket. Ezért 2004-ben nyitotta meg újra kapuit az óvoda a falunkban, a Fogadó út 58. szám alatt. Az óvoda az Alsó-Ausztriai Megyei Önkormányzat és az osztrák „Marika-Freunde” Egyesület anyagi támogatása által, valamint a magyarországi Egymásért Alapítvány segítségével lett kialakítva és berendezve. Az óvoda egészen 2022-ig itt működött. Azonban 2022. október 26-án a Petőfi út 36. szám alatt a gyermekek számára egy teljesen új óvodai intézmény nyitotta meg kapuit. A magyar kormány támogatása által jött létre ez az óvoda. 8 helyi férfi építette fel 3 év alatt, szorgos munkájukkal. Az óvodában jelenleg két csoport működik, Katica (kis csoport) és Pillangó (nagy csoport) csoport, 15 dolgozója van az intézménynek. Az épület a Római Katolikus Egyház tulajdonában van, ezért szerződéses alapon bérlik. Az óvoda nagyon modern bútorokkal lett felszerelve. A gyermekek számára rengeteg játék található. Hatalmas előadóterme van, ahol különböző eseményeket szoktak tartani. Az óvoda nagyon nagy hangsúlyt fordít a gyermekek vallásos nevelésére, ezért is három felekezet hitoktatása folyik: Református, Római és Görög Katolikus. A gyermekek minden napja reggeli lelki percekkel indul, ahol közösen imádkoznak, s az óvónő vezetése által egy Bibliai történetet hallgatnak meg. A vezetőnő elmondása szerint egyik jövőbeli céljuk az, hogy az intézmény egy olyan nevet kaphasson, mely tükrözi, hogy az vallásos, egyházi óvoda.

Kutatásom második helyszíne Akliban található. Akli vagy más néven Öregakli, a román határ mellett helyezkedik el, határos Nevetlenfalival. A faluban található óvoda 2004-ben nyitotta meg kapuit a gyermekek számára. Tudni kell a faluról, hogy nem rendelkezik nagy

lakossággal, ezért az óvodába járó gyerekek száma sem sok. Az óvodában, így egy csoport működik, mégpedig vegyes csoport. Jelenleg két óvónő, és 9 dolgozója van az óvodának. Az óvoda a Kistérséghez tartozik, s hivatalosan a teljes neve Akli Petőfi Sándor Elemi Iskola (Angyalkert óvoda), mert az elemi iskola és az óvoda egy közös intézményként működik. Mindennek ellenére, az óvoda rendkívül gyermekközpontú és gyermekbarát, amit már az udvarán is megfigyelhetünk. Hiszen nagyon kreatív alkotásokkal, díszítésekkel csalogatja a gyermekeket, s még a felnőttek is az óvoda épületébe. A csoportszoba is megfelelően felszerelt, minden olyan eszköz megtalálható, mely a gyermekek fejlődéséhez szükségesek.

3.3. Vizsgálat körülményei:

A vizsgálat kérdőív kitöltése által történt, melyet személyesen adtam át az óvodapedagógusok és szülők számára. Azért döntöttem a papíralapú kérdőívezés mellett, mert a szülők megkérdezése után, arra a következtetésre jutottam, hogy így számukra egyszerűbb lesz a kitöltés folyamata.

Mindkét óvoda vezetőjét személyesen kerestem fel, ahol engedélyt kértem arra, hogy a szakdolgozatomhoz szükséges kutatást elvégezhessem az óvodapedagógusokkal és szülőkkel egyaránt. Miután engedélyt kaptam a kutatás elvégzéséhez, kiosztottam az óvodapedagógusok és szülők számára is a kérdőíveket. Előzőleg már az óvónőkkel sorszámok alapján kódoltuk be a gyerekeket, mindezt azért, hogy a kérdőív anonim módon valósuljon meg. Minderre, azért volt szükség, hiszen a kitöltések után, a szülők és az óvodapedagógus válaszait is szerettem volna összehasonlítani. Valamint megvizsgálni azt, hogy a szülői nevelési stílus azonosítására alkalmas kérdőívben kapott eredmények összefüggésben állnak-e az óvónő által adott válaszokkal, melyek a gyermek viselkedésére, magatartására irányulnak.

Kutatásom elvégzéséhez, azért választottam ezt a két óvodai intézményt, mivel a Nevetlenfalui Óvoda volt az a helyszín, ahol szakmai gyakorlataimat töltöttem a tanulmányaim során. S ez által, jobban megismerhettem a csoportot, az óvoda közegét, a szülői közösséget. Ráláthattam arra, hogy a csoportba járó gyermekek, hogyan viselkednek, milyen megnyilvánulásaik vannak, stb. Részt vehettem az óvodások mindennapjaiban, sőt én is számos foglalkozást tarthattam számukra. Felkeltette érdeklődésemet az a kérdés, hogy vajon két, egymástól néhány kilométerre található, szomszédos falu óvodájába járó gyermekek viselkedési problémái között van-e hasonlóság, avagy különbség? Ezért lett kutatásom második helyszíne az Akliban található óvoda.

Valamint emellett, a gyakorlataim során láthattam azt is, hogy a Nevetlenfalui Óvodában nagy hangsúlyt fektetnek a gyermekek vallásos nevelésére is. Ezért szerettem volna megvizsgálni azt is, hogy hatást gyakorol-e ez a gyermekek viselkedésére.

3.4. Kutatás anyagának bemutatása:

Szakedolgozatomban vizsgálat alá vettem az óvodáskori viselkedési zavarokat, azok tüneteit, okait. A kérdőívekben a Conners-féle Gyermekek Magatartás Kérdőív óvodáskorra átdolgozott változatát töltötték ki a szülők, valamint ennek óvónői változatát, az óvodapedagógus minden gyerekre külön vonatkozva (Conners és mtsai., 1998). A kérdőívben jellegzetes gyermekkori viselkedési, magatartási problémákkal találkozhatunk, melyeket az óvodapedagógusnak és szülőknek is 0-3 terjedő skálán kellett értékelniük az alapján, hogy mennyire jellemezte az adott probléma a gyermek viselkedését a kitöltést megelőző hét időszakában. A Conners-féle kérdőív óvónői és szülői változata is összesen 24 kérdést tartalmazott. Azonban a szülők a Conners-féle kérdőív mellett, egy Szülői Nevelési Stílus Kérdőívet (PSDQ-HU) (Robinson és munkatársai, 2001) is kitöltöttek. Ezt a kérdőívet már Magyarországon alkalmazták, melyet Hadházi Éva és munkatársai dolgoztak ki magyar nyelvre. A kérdőívben, olyan kérdések olvashatóak, melyek a szülői viselkedésre irányulnak, pontosabban olyan szülői megnyilvánulásokra, mely a szülő-gyermek kapcsolatban fordulhatnak elő. A kérdéseket annak a mérésére dolgozták ki, hogy az adott szülő, aki kitölti a kérdőívet, az milyen gyakran alkalmazza a felsorolt viselkedésformákat a gyermekével szemben. A szülők 1-5-ig terjedő skálán értékelhették a kérdéseket, az alapján, hogy az mennyire jellemezte az ő viselkedését, mellyel a gyermekéhez viszonyult. A kérdőívek eredményei által, szerettem volna megvizsgálni azt, hogy hatást gyakorol-e a szülői nevelési stílus a gyermek viselkedéses problémáinak a kialakulására.

A Conners-féle kérdőívben voltak, olyan kérdések, melyeket nem raktam bele a kérdőívbe, hiszen ez a kérdőív nem csak óvodáskorú gyermekek számára lett létrehozva. Ezért is a válaszokat, mikor bevitettem az SPSS-s programba, ezeket a tényezőket figyelembe vettem. A válaszok elemzésekor négy különböző magatartási problémába lehetett besorolni a válaszokat, mely az oppozíciós, kognitív, hiperaktivitás és ADHD voltak. Ezek fogalmi meghatározásairól már a szakirodalmi kutatás során szót ejtettem.

A szülői nevelési stílus azonosítására alkalmas kérdőívnek a Parenting Styles and Dimensions Questionnaire kérdőív magyarra kidolgozott változatát alkalmaztam. Napjainkban a PPQ kérdőívnek számos változatát létrehozták már, ezek egyike a PSDQ,

amit Robinson és munkatársai (2001) hoztak létre a PPQ (62 tétel) rövidített változataként, így lett a kérdőív 32 tétel. A létrehozásakor egyes nevelési stílusokhoz tartozó tételszámokat redukálták, s ennek következtében bizonyos dimenziókat ki is vettek a kérdőívből. A kutatás elvégzése után, három nevelői stílust azonosítottak, a tekintélyelvű és az irányító stílusokat több alszála segítségével írták le, azonban az engedékenység stílushoz csak egy dimenzió került. Minden változóhoz más tételszám tartozik, az elemzéskor pedig ezeknek az átlagértékét kell figyelembe venni. Robinson és munkatársai (2001) ezeket a nevelési stílusokat különböző meghatározások szerint írták le. A megengedő nevelési stílushoz az olya szülőket sorolják, akik a gyermekeikkel szemben engedékenyek, s akik magukat a gyermek számára nem úgymond egy példakövetőként állítják be, akivel a gyermeknek versenyezni kell. Hanem inkább egyfajta erőforrásként, amit saját akaratuk szerint használhatnak. Szabad akaratot adnak a gyermekeiknek abban, hogy meghatározzák tevékenységeiket, s nem alkalmazzák a fegyelmező nevelést. Robinson és munkatársai (2001) szerint azok a gyermekek, akik ebben a nevelési stílusban nevelkednek, jóval önállótlanabbak és éretlenebbek, mint társaik. A tekintélyelvű nevelési stílust alkalmazó szülők azok, akik a gyermekük viselkedését és attitűdjét, azokhoz az elvárásokhoz akarják igazítani, ami a társadalomban elfogadott. Számukra vannak meghatározott helyes viselkedésnek tartott szabályok, melyekből ők nem képesek engedni, s így a gyermek semmiképp se alkudozhat. Robinson és munkatársai (2001) véleménye szerint, azok a gyermekek, akik ilyen nevelésben részesülnek, azok szociálisan éretlenek, s gyakran fordulnak külső tekintélyhez, ha problémák megoldásában kell helytállniuk. Az utolsó nevelési stílus pedig az irányító nevelés, ahol a szülők arra törekednek, hogy gyermekeik viselkedését esszészzerű irányba tereljék. Ők az előző neveléssel ellentétben a gyermekek akaratát is figyelembe veszik. Ha valamiben döntést hoznak, azt magyarázattal közlik. Ezek a szülők értékelik a gyermekeik meglévő értékeit, viszont emellett arra is biztatják őket, hogy tovább fejlődjenek. Robinson és munkatársai (2001) szerint ez tűnik a legalkalmasabb nevelési stílusnak, mivel az ebben a nevelkedésben részesülő gyermekeknél nagyobb önállóság figyelhető meg, valamint a szociális interakciók során is könnyebben helyt tudnak állni a dolgokban, hiszen ez számukra nem jelent újat (Hadházi, et al., 2021).

A kutatás által kapott eredményeket az SPSS-s program segítségével elemeztem. A kutatás elemzésekor nem az volt a célom, hogy diagnózisokat állítsak fel általánosságban. Hanem csak a két kutatási helyszínen szerettem volna felmérni azt, hogy vannak-e tünetek, melyek esetleg a viselkedési problémákra utalhatnak.

3.5. Kutatás eredményeinek elemzése:

Kutatásomban alkalmazott kérdőíveimet összesen 23 szülő és 2 óvodapedagógus töltötte ki. Az óvónők minden gyermekre egyénileg vonatkozóan jelölték válaszaikat. A szülői kitöltők között 22 nő és 1 férfi vett részt a kutatásban, 22-től 47-éves korig bezárólagosan. A szülők kor és nemek szerint megoszlását az 1. számú táblázatban tüntettem fel. A táblázatból megtudhatjuk, hogy a kitöltők közül a legtöbb szülő a 21-30 év közötti korcsoportba tartozik.

1. sz. táblázat. A szülői kérdőívet kitöltők kor és nem szerinti megoszlása

Életkor:	Nő (fő)	Férfi (fő)	Százalék	Fő (összesen)
21-30	9	0	39,1 %	9
31-40	8	0	34,8 %	8
41-50	5	1	26,1 %	6
Összesen	22	1	100 %	23

Forrás: Saját szerkesztés

Az iskolai végzettséget tekintve a legtöbb kitöltő főiskolai végzettséggel rendelkezik (39, 1%), valamint sok szülő csak érettségivel rendelkezik (34,8 %), a megkérdezettek 17,4%-a rendelkezik csak legfeljebb 8 osztályos végzettséggel, 8,7%-a pedig csak szakmával rendelkezik érettségi nélkül. A munkahelyi viszonyt tekintve 23 szülőből 11 személy (47,8 %) rendelkezik munkahellyel, 12 személy (52,2 %) pedig jelenleg nem dolgozik.

Kutatásom első hipotéziseként azt állítottam fel, hogy a gyermekek viselkedéses problémáinak kutatásakor eltérő válaszok, eredmények születnek majd az óvodapedagógusok és a szülők válaszai között. Azért feltételeztem ezt a tényt, mivel a témám szakirodalmi feldolgozása során többször olvastam arról, hogy a szülők sok esetben nem akarják észrevenni, hogy a gyermekük viselkedésében esetleg valamilyen probléma van. Ezért is a pedagógusok és a közvetlen környezetük véleményét sem fogadják be szívesen. Ebből adódóan, azt feltételeztem, hogy a válaszadások esetén is egyfajta elfogultságot fognak létesíteni gyermekük viselkedésének jellemzőivel szemben. Az SPSS-s program segítségével összevontam a pedagógusok és szülők válaszait, s egyváltozós (Frequencies) elemzést alkalmazva, ahol a szórást, összeget és átlagot mértem, meghatároztam, hogy van-e eltérés az eredmények között. Hipotézisem egyrészt be is igazolódott, hiszen mindegyik viselkedési probléma esetén változó adatok jöttek létre. Az érdekessége viszont az volt, hogy az oppozíciós- és a kognitív viselkedési probléma esetén

a szülők eredményei voltak magasabbak, viszont fő eltérés a hiperaktivitás és az ADHD-nál volt megfigyelhető, mégpedig itt a pedagógusok eredményei voltak jóval magasabbak. Ezeket az adatokat a 2-3. számú táblázatban tüntettem fel.

2. sz. táblázat. Viselkedési problémák megjelenése a szülők szerint

	Összeg	Átlag	Szórás
Oppozíciós viselkedési probléma a szülők szerint	120, 00	10, 9091	6, 02419
Kognitív viselkedéses probléma a szülők szerint	38, 00	3, 4545	2, 01810
Hiperaktivitás a szülők szerint	147, 00	13, 3636	5, 85274
ADHD a szülők szerint	209, 00	19, 0000	6, 79706

Forrás: Saját szerkesztés

3. sz. táblázat. Viselkedési problémák megjelenése az óvodapedagógusok szerint

	Összeg	Átlag	Szórás
Oppozíciós viselkedési probléma a pedagógusok szerint	106, 00	9, 6364	5, 69689
Kognitív viselkedéses probléma a pedagógusok szerint	29, 00	2, 6364	1, 56670
Hiperaktivitás a pedagógusok szerint	186, 00	16, 9091	8, 39589
ADHD a pedagógusok szerint	391, 00	35, 5455	12, 54881

Forrás: Saját szerkesztés

A szülői nevelési stílus vizsgálatára alkalmazott kérdőívben adott válaszokat is meg szerettem volna vizsgálni a két óvodában külön-külön. Érdekelt, hogy a kérdésekre a szülők átlagban milyen értékeket jelöltek a válaszaikra. SPSS-s program segítségével

létrehoztam egy gyakorisági táblázatot (Descriptive statistics), mely szemlélteti számunkra a kérdésekre adott válaszok minimum és maximum, valamint átlag értékét is. Ez alapján az Akli Óvoda szüleinek válasza szerint az mondható el, hogy a legtöbben az 1-es és 2-es értéket jelölték a válaszaikra, mely értékek a „soha” és a „néha” értékei voltak. A válaszokra ritkábban jelölték a 4-es és 5-ös értéket. Elemezve a kérdések számaikat, s hogy azok, melyik skálához tartoznak, azt a következtetést vontam le, hogy inkább a pozitív nevelési stílushoz tartozó kérdésekre jelölték a magasabb értékeket, s a negatívabb megnyilvánulásokra, melyek a tekintélyelvű skálához vagy a megengedőhöz tartoztak, arra inkább alacsonyabb értéket jelöltek. Ezeket az értékeket a 4. számú táblázatban tüntettem fel. Az adatok alapján elmondható tehát, hogy a szülőkre átlagosan a gyermek viselkedésére adott inkább pozitív attitűd és- nevelési módszerek alkalmazása jellemző.

4. sz. táblázat. Szülői nevelési stílus válaszainak értékei A. Óvoda

	N	Min	Max	Átlag	Szórás
1. Nyitott vagyok gyermekem érzéseire és szükségleteire	12	4	5	4,75	0,45227
2. Fizikai büntetést alkalmazok nevelési eszközként	12	1	4	1,6667	0,88763
3. Gyermekem igényeit is figyelembe veszem, mielőtt megkérem valamire	12	2	5	4,3333	0,98473
4. Amikor gyermekem megkérdezi, hogy miért kell engedelmeskednie, azt mondom: "Azért mert azt mondtam" vagy "Azért mert én vagyok a szülő, vagy "Azét, mert így szeretném"	12	1	5	3,8333	1,33712
5. Elmagyarázom gyermekemnek, mit érzek, ha jól vagy rosszul viselkedik	12	1	5	3,5833	1,44338
6. Elfenekelem gyermekemet, ha engedetlen	12	1	5	2,4167	1,1645
7. Bátorítom gyermekemet, hogy beszéljen a gondjairól	12	3	5	4,5	0,6742

8. Nehéznek tartom a gyerekem fegyelmezését	12	2	5	2,9167	1,1645
9. Arra biztatom gyerekeket, hogy bátran fejezzék ki, ha nem ért egyet a szüleivel	12	1	5	2,8333	1,40346
10. A büntetés során kiváltságokat vonok meg a gyermekemtől, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem adok	12	1	4	2,25	1,21543
11. Nagy hangsúlyt fektetek arra, hogy megmagyarázzam a szabályokat	12	3	5	4,4167	0,79296
12. Ha a gyerekeket valami felizgatja, vigasztalom és megértem őt	12	4	5	4,6667	0,49237
13. Ha a gyermekem rosszkodik, hangosan rászólok vagy kiabálok	12	2	5	3,75	1,13818
14. Ha a gyermekem jól viselkedik, megdicsérem	12	4	5	4,9167	0,28868
15. Ha a gyermekem túl nagy hisztit csap valami miatt, inkább engedek neki	12	1	3	1,9167	0,79296
16. Dühkitöréssel reagálok a gyermekemre	12	1	4	1,6667	0,88763
17. Többször fenyegetem a gyerekeket büntetéssel, mint ahányszor valóban megbüntettem	12	2	5	3,5833	0,9962
18. A családdal kapcsolatos terveimbe-figyelembe veszem a gyermekem kívánságait is	12	3	5	4,4167	0,79296
19. Ha engedetlenül viselkedik, megrázom a gyerekeket	12	1	3	1,5833	0,79296
20. Büntetést szabok ki a	12	1	4	2,25	1,05529

gyermekemnek, de nem tartom be					
21. Tiszteletben tartom a gyermekem véleményét azzal, hogy bátorítom, mondja el azt	12	3	5	4,5	0,6742
22. Megengedem a gyermekemnek, hogy befolyásolja a családi szabályokat	12	1	3	1,75	0,62158
23. Szidom és kritizálom a gyermekemet, hogy jobbra tegyem	12	1	3	1,75	0,86603
24. Elkényeztetem a gyermekemet	12	1	5	3,0833	1,37895
25. Megmagyarázom a gyermekemnek, hogy miért kell szót fogadnia	12	3	5	4,8333	0,57735
26. Inkább büntetéssel irányítom gyermekem, mint magyarázatokkal	12	1	3	1,8333	0,83485
27. Meleg és meghitt pillanatokat töltünk együtt a gyermekemmel	12	3	5	4,4167	0,66856
28. Gyermekemet azzal büntetem, hogy egyedül kell lennie, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem fűzök hozzá	12	1	1	1	0
29. Segítek a gyermekemnek megérteni, hogy viselkedésének milyen hatása van, és bátorítom, hogy beszéljen a cselekedete következményeiről	12	3	5	4,4167	0,79296
30. Leszidom és kritizálom a gyermekemet, ha a viselkedése nem felel meg az elvárásaimnak	12	1	5	2,4167	1,31137
31. Megmagyarázom a gyermekemnek a viselkedésének következményeit	12	3	5	4,5833	0,66856

32. Ha rosszkodik, megpofozom gyermekemet	12	1	2	1,3333	0,49237
33. Igyekszem gyerekeket a vallásos életre nevelni, rendszeresen imádkozunk, templomba járunk	12	3	5	4,5	0,6742
34. Napi rutinhoz alkalmazkodunk, s eszerint osztom be a napi tevékenységeket (esti mese, szabadban töltött idő együtt, kirándulás, stb.)	12	2	5	3,5833	0,9962

Forrás: Saját szerkesztés

Ugyanezt az elemzést megcsináltam a Nevetlenfalui Óvoda szüleinek válaszai alapján is. A táblázatban itt is a kérdésekre adott válaszok minimum és maximum, valamint átlag értékét nézhetjük meg. Itt is azt láthatjuk, hogy inkább az 1-es, 2-es és még a 3-as értéket jelölték átlagban, s a pozitív nevelési stílusra vonatkozó kérdésekre jelölték inkább a magasabb értéket. Ezeket az értéket az 5. számú táblázatban tüntettem fel.

5. sz. táblázat. Szülői nevelési stílus válaszainak értékei N. Óvoda

	N	Min	Max	Átlag	Szórás
1. Nyitott vagyok gyermekem érzéseire és szükségleteire	11	3	5	4,6364	0,6742
2. Fizikai büntetést alkalmazok nevelési eszközként	11	1	3	1,5455	0,68755
3. Gyermekem igényeit is figyelembe veszem, mielőtt megkérem valamire	11	3	5	4,1818	0,87386
4. Amikor gyermekem megkérdezi, hogy miért kell engedelmeskednie, azt mondom: "Azért mert azt mondtam" vagy "Azért mert én vagyok a szülő, vagy "Azét, mert így szeretném"	11	1	5	3,5455	1,4397
5. Elmagyarázom gyermekemnek, mit érzek, ha jól vagy rosszul	11	2	5	3,9091	1,22103

viselkedik					
6. Elfenekelem gyermekemet, ha engedetlen	11	1	3	1,6364	0,80904
7. Bátorítom gyermekemet, hogy beszéljen a gondjairól	11	4	5	4,8182	0,40452
8. Nehéznek tartom a gyerekem fegyelmezését	11	1	5	2,1818	1,07872
9. Arra biztatom gyerekeket, hogy bátran fejezze ki, ha nem ért egyet a szüleivel	11	2	5	3,9091	1,3751
10. A büntetés során kiváltságokat vonok meg a gyermekemtől, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem adok	11	1	4	1,8182	0,98165
11. Nagy hangsúlyt fektetek arra, hogy megmagyarázzam a szabályokat	11	1	5	3,4545	1,36848
12. Ha a gyermekemet valami felizgatja, vigasztalom és megértem őt	11	3	5	4,5455	0,68755
13. Ha a gyermekem rosszkodik, hangosan rászólok vagy kiabálok	11	1	5	2,7273	1,19087
14. Ha a gyermekem jól viselkedik, megdicsérem	11	2	5	4,6364	0,92442
15. Ha a gyermekem túl nagy hisztit csap valami miatt, inkább engedek neki	11	1	4	2,0909	1,13618
16. Dühkitöréssel reagálok a gyermekemre	11	1	5	2,2727	1,61808
17. Többször fenyegetem a gyermekemet büntetéssel, mint ahányszor valóban megbüntettem	11	1	5	3	1,41421

18. A családdal kapcsolatos terveimbe- figyelembe veszem a gyermekem kívánságait is	11	2	5	4,2727	1,10371
19. Ha engedetlenül viselkedik, megrázom a gyermekemet	11	1	5	1,4545	1,21356
20. Büntetést szabok ki a gyermekemnek, de nem tartom be	11	1	4	2,3636	1,12006
21. Tiszteletben tartom a gyermekem véleményét azzal, hogy bátorítom, mondja el azt	11	1	5	3,9091	1,446
22. Megengedem a gyermekemnek, hogy befolyásolja a családi szabályokat	11	1	5	1,8182	1,4013
23. Szidom és kritizálom a gyermekemet, hogy jobba tegyem	11	1	2	1,2727	0,4671
24. Elkényeztetem a gyermekemet	11	1	5	2,1818	1,16775
25. Megmagyarázom a gyermekemnek, hogy miért kell szót fogadnia	11	4	5	4,6364	0,50452
26. Inkább büntetéssel irányítom gyermekem, mint magyarázatokkal	11	1	2	1,3636	0,50452
27. Meleg és meghitt pillanatokat töltünk együtt a gyermekemmel	11	2	5	4,5455	0,9342
28. Gyermekemet azzal büntetem, hogy egyedül kell lennie, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem fűzök hozzá	11	1	1	1	0
29. Segítek a gyermekemnek megérteni, hogy viselkedésének milyen hatása van, és bátorítom, hogy beszéljen a cselekedete következményeiről	11	3	5	4,3636	0,6742

30. Leszidom és kritizálom a gyermekemet, ha a viselkedése nem felel meg az elvárásaimnak	11	1	5	2,8182	1,60114
31. Megmagyarázom a gyermekemnek a viselkedésének következményeit	11	2	5	4,4545	0,9342
32. Ha rosszkodik, megpofozom gyermekemet	11	1	2	1,0909	0,30151
33. Igyekszem gyerekeket a vallásos életre nevelni, rendszeresen imádkozunk, templomba járunk	11	2	5	4	1,09545
34. Napi rutinhoz alkalmazkodunk, s eszerint osztom be a napi tevékenységeket (esti mese, szabadban töltött idő együtt, kirándulás, stb.)	11	2	4	3	0,89443

Forrás: Saját szerkesztés

A táblázatokból jól látszik, hogy a megkérdezett szülők legkevésbé használják a fizikai-, verbális büntetést vagy a leszidást a gyermek rosszabb viselkedése alkalmával. Körülbenn a leginkább jellemző, hogy inkább megmagyarázzák, megdicsérik, figyelembe veszik gyermekük véleményét, igényeit.

Ezt követően szerettem volna megfigyelni, hogy a két óvodában, milyen nevelési stílusokat alkalmaznak a legritkábban, s a legsűrűbben, ezért az SPSS-s program által létrehoztam egy következő táblázatot. Az elemzés során létrehoztam egy összevont indexet, ahol az eredeti kérdőív értékeinek kielemezése alapján összevontam az itemeket, amelyek a különböző alskálákhoz tartoznak (megengedő skála; tekintélyelvű skála: testi fenytés alskála, verbális ellenségesség/szidalmazás alskála, indokolatlan büntetés/büntetési stratégiák alskála; irányító skála: melegség/bevonódó alskála, érvelés/magyarázatok alskála, demokratikus részvétel alskála). S, az ezekre adott válaszok alapján létrehozott táblázatból láthattam azt, hogy milyen átlagértékeket vesz fel az összes szülő válasza ezekre a kérdésekre. Minimum és maximum értékek megfigyelése alapján azt mondhatjuk el, hogy a legkevésbé a testi fenytés szülői nevelési stílus alkalmazása a legritkább, második legkevésbé alkalmazott nevelési stílus az indokolatlan büntetések

alkalmazása a nevelés során, ezután a verbális ellenségesség alskála következik. Ezt követi a megengedő szülői nevelési stílus, majd a demokratikus részvétel alskála. Az érvelés/magyarázat alskála szinte az egyik legsűrűbben alkalmazott nevelési stílus, a melegség/bevonódás alskála pedig a legtöbbször alkalmazott nevelési stílus lett a két általam választott óvodában lévő szülők válaszai alapján. Tehát a szülők válaszai alapján az a következtetés vonható le, hogy ők inkább a pozitív nevelési stílusokat alkalmazzák gyermekük nevelése során. Az eredményeket a 6. sz. táblázatban tüntettem fel.

6. sz. táblázat. Szülői nevelési stílusok alkalmazása a nevelés során az A. és N. Óvoda szüleiére vonatkozóan

	N	Minimum	Maximum	Átlag	Szórás
Megengedő szülői nevelési stílus	23	19	32	25,6364	5,06503
Testi fenyítés alskála (tekintélyelvű nevelés)	23	8	19	13	3,4641
Verbális ellenségesség/szidalmazás alskála (tekintélyelvű nevelés)	23	12	25	18,7273	3,71728
Indokolatlan büntetés/büntetési stratégiák alskála (tekintélyelvű nevelés)	23	12	20	16,9091	2,21154
Melegség/bevonódás alskála (Irányító skála)	23	41	50	46,6364	2,94186
Érvelés/magyarázatok alskála (Irányító nevelés)	23	38	47	42,4545	3,23616
Demokratikus részvétel alskála (Irányító nevelés)	23	30	41	36,3636	3,58532

Forrás: Saját szerkesztés

Az SPSS-s program segítségével különböző korrelációs elemzéseket is végeztem, aminek segítségével különböző összefüggéseket vizsgáltam meg a válaszadatok felhasználásával. A Pearson-féle korrelációelemzés megmutatja két magas mérési szintű változó között fennálló kapcsolat erősségét, valamint a kapcsolat szignifikancióját is. Ez a

korrelációs együttható -1 és 1 között vesz fel különböző értékeket, a 0 jelzi, ha nincs kapcsolat, negatív akkor, ha fordított irányú a kapcsolat, pozitív pedig abban az esetben, ha együtt mozog a két változó. Az adott együttható minél közelebb áll az 1-hez és a -1-hez, annál szorosabb a kapcsolat közöttük. Pontosítva 0,6 felett vagy -0,6 alatt már szorosnak számít az adott kapcsolat. A szignifikanciaszintet (p), csillagokkal jelölik: ***, ha a szignifikanciaszint kisebb, mint 0,001, **, ha nagyobb, mint 0,001, de kisebb, mint 0,01, *, ha 0,01 és 0,05 közötti az érték, NS pedig abban az esetben, ha nagyobb, mint 0,05 a szignifikanciaszint. Ennek a módszernek az alkalmazásával, vagyis a korrelációelemzéssel összefüggéseket kerestem a szülők nevelési stílusa és a különböző magatartási problémák között. Megvizsgáltam, hogy a szülők tekintélyelvű és megengedő nevelési stílusai és a különböző magatartási problémák között van-e szignifikáns összefüggés. Ennél a módszernél a szülők válaszainak bevezetésével a következő eredményeket kaptam (7. számú táblázat). Eredményeink szerint elmondható, hogy az indokolatlan büntetés alskála (tekintélyelvű skála) és a hiperaktivitás között szignifikáns összefüggés van. Vagyis, ebből azt a következtetést tudom levonni, hogy a szülő nevelési stílusában előforduló indokolatlan büntetések alkalmazása összefügg a gyermek hiperaktivitási zavarával is. Emellett verbális ellenségesség/szidalmazás alskála (tekintélyelvű skála) és a gyermek kognitív viselkedési problémái között is szignifikáns összefüggés figyelhető meg. Tehát, ez azt jelenti, hogy az, ha a szülő nevelési stílusában gyakori a gyermek szidalmazása, negatív értékelése, akkor az összefüggésben állhat a kognitív viselkedési probléma kialakulásával is. A verbális ellenségesség a testi fenyítés alskálával is szignifikáns összefüggést mutat, de tudjuk azt, hogy mindkettő nevelési stílus a tekintélyelvűhöz tartozik. Feltételezem ebből azt, hogy azért állhat fent közöttük szignifikáns összefüggés, mivel, az a szülő, aki nevelésében verbálisan szidalmazza gyermekét, az testi fenyítést is alkalmazhat. A testi fenyítés alskála (tekintélyelvű skála) két magatartási problémával is szignifikáns összefüggést mutatott, mégpedig az ADHD és kognitív viselkedési problémával. Így a hipotézisem, mely szerint egyes viselkedési problémák és a szülői nevelési stílusok között összefüggés figyelhető meg, egyrészt be is igazolódott. A kapott eredményeket a 7. számú táblázatban szemléltetem:

7. sz. táblázat. Nevelési stílusok és magatartás problémák között lévő szignifikáns kapcsolat a szülők válaszai alapján

		Indokolatlan büntetés/büntetési stratégiák	Verbális ellenségesség/szidalmazás (tekintélyelvű nevelés)	Testi fenytés alskála (tekintélyelvű nevelés)	Megengedő szülői nevelési stílus	ADHD a szülők szerint	Hiperaktivitás a szülők szerint	Kognitív viselkedés a szülők szerint	Oppozíciós viselkedési probléma a szülők szerint
Indokolatlan büntetés/büntetési stratégiák alskála (tekintélyelvű)	Pearson Correlation	1	,520	,379	,443	,3	,667*	,301	,577
	Sig. (2-tailed)		,101	,006	,172	,288	,025	,368	,063
Verbális ellenségesség/szidalmazás (tekintélyelvű)	Pearson Correlation	,520	1	,769**	,536	,379	,538	,791**	,561
	Sig. (2-tailed)	,101		,006	,089	,251	,088	,004	,072
Testi fenytés alskála (tekintélyelvű nevelés)	Pearson Correlation	,379	,769**	1	,427	,379	,493	,815**	,455
	Sig. (2-tailed)	,251	,006		,190	,251	,123	,002	,159
Megengedő szülői nevelési stílus	Pearson Correlation	,443	,536	,427	1	,443	,258	,507	,425
	Sig. (2-tailed)	,172	,089	,190		,156	,441	,111	,193
ADHD a szülők szerint	Pearson Correlation	,353	,546	,752**	,459	1	,347	,802**	,525
	Sig. (2-tailed)	,288	,082	,008	,156		,296	,003	,097

Hiperaktivitás a szülők szerint	Pearson Correlation	,667*	,538	,49 3	,25 8	,3 4	1 7	,43 3	,716*
	Sig. (2- tailed)	,025	,088	,12 3	,44 4	,2 9		,18 3	,013
Kognitív viselkedés a szülők szerint	Pearson Correlation	,301	,791**	,81 5**	,50 7	,8 0	,43 3	1	,522
	Sig. (2- tailed)	,368	,004	,00 2	,11 1	,0 0	,18 3		,100
Oppozíciós viselkedési probléma a szülők szerint	Pearson Correlation	,577	,561	,45 5	,42 5	,5 2	,71 6*	,52 2	1
	Sig. (2- tailed)	,063	,072	,15 9	,19 3	,0 9	,01 3	,10 0	

Forrás: Saját szerkesztés

Ezt a korrelációs elemzést szerettem volna elkészíteni a pedagógusok által megadott válaszok alapján is. Ahol a kapott eredményekből azt tudom elmondani, hogy a verbális ellenségesség alszála (tekintélyelvű skála) itt is szignifikáns összefüggést mutatott a testi fenyítés alszálaival. Ez alapján is azt tudtam feltételezni, hogy a verbális és testi fenyítés között nagy összefüggés állhat fent. Az oppozíciós viselkedési probléma két másik magatartási problémával mutatott szignifikáns összefüggést, mégpedig a hiperaktivitással és az ADHD-val. Ezt a 8. sz. táblázatban tüntettem fel.

8. sz. táblázat. Nevelési stílusok és magatartás problémák között lévő szignifikáns kapcsolat a pedagógusok válaszai alapján

		Indokolatlan büntetés/büntetési stratégiák alszála (tekintélyelvű nevelés)	Verbális ellenségesség/szidalmazás alszála (tekintélyelvű nevelés)	Testi fenytés alszála (tekintélyelvű nevelés)	Megengedő szülői nevelési stílus	Oppozíciós viselkedési probléma a pedagógusok szerint	Kognitív viselkedés a pedagógusok szerint	Hiperaktivitás a pedagógusok szerint	ADHD a pedagógusok szerint
Indokolatlan büntetés/büntetési stratégiák alszála (tekintélyelvű nevelés)	Pearson Correlation	1	,520	,379	,443	-,289	,047	-,146	-,160
	Sig. (2-tailed)		,101	,251	,172	,389	,890	,669	,638
Verbális ellenségesség/szidalmazás alszála (tekintélyelvű nevelés)	Pearson Correlation	,520	1	,769*	,536	,052	,376	,352	,362
	Sig. (2-tailed)	,101		,006	,089	,880	,254	,289	,275
Testi fenytés alszála (tekintélyelvű nevelés)	Pearson Correlation	,379	,769*	1	,427	,041	,295	,499	,472
	Sig. (2-tailed)	,251	,006		,190	,906	,379	,119	,143
Megengedő szülői nevelési stílus	Pearson Correlation	,443	,536	,427	1	,338	,335	,326	,446

	Sig. (2-tailed)	,172	,089	,190		,309	,315	,328	,170
Oppozíciós viselkedési probléma a pedagógusok szerint	Pearson Correlation	-,289	,052	,041	,338	1	-,072	,831*	,711*
	Sig. (2-tailed)	,389	,880	,906	,309		,833	,002	,014
Kognitív viselkedés a pedagógusok szerint	Pearson Correlation	,047	,376	,295	,335	-,072	1	-,048	,433
	Sig. (2-tailed)	,890	,254	,379	,315	,833		,888	,183
Hiperaktivitás a pedagógusok szerint	Pearson Correlation	-,146	,352	,499	,326	,831*	-,048	1	,826**
	Sig. (2-tailed)	,669	,289	,119	,328	,002	,888		,002
ADHD a pedagógusok szerint	Pearson Correlation	-,160	,362	,472	,446	,711*	,433	,826*	1
	Sig. (2-tailed)	,638	,275	,143	,170	,014	,183	,002	

Forrás: Saját szerkesztés

A vallásos nevelés alkalmazásának gyakoriságát is sikerült megvizsgálnom a szülők körében. Készítettem egy gyakoriság vizsgáló változót, ahol azt határoztam meg, hogy az óvodába járó gyermekek szülei közül hányan azok, akik néha/gyakran/mindig vallásos nevelést alkalmaznak a mindennapok során. A kapott eredményekből azt a következtetést

sikerült levonnom, hogy a szülők többsége szinte mindig alkalmazza a különböző vallásos lehetőségeket a gyermekek mindennapi nevelése során. A 9-10. sz. táblázatban láthatóak.

9. sz. táblázat. Nevetlenfalui óvoda szüleinek gyakoriság mérése a vallásos neveléssel kapcsolatban

Gyakoriság:	Személyek:	Százalék:
Néha	1	9,1
Az esetek felében	3	27,3
Nagyon gyakran	2	18,2
Mindig	5	45,4
Összesen	11	100

Forrás: Saját szerkesztés

10. sz. táblázat. Akli Angyalkert Óvoda szüleinek gyakoriság mérése a vallásos neveléssel kapcsolatban

Gyakoriság:	Személyek:	Százalék:
Néha	0	0
Az esetek felében	1	8,3
Nagyon gyakran	4	33,4
Mindig	7	58,3
Összesen	12	100

Forrás: Saját szerkesztés

A vallásosságra nevelés skálás változóból, egy vallásosság dummy változót hoztam létre az SPSS-s program segítségével (0-inkább nem vallásos, 1-inkább vallásos), ez egy kétértékű változó volt. Ez után egy Anova elemzéssel megnéztem azt, hogy van-e szignifikáns összefüggés a vallásosság és a különböző magatartási problémák között. Érdekelt az, hogy valamilyen összefüggésre következtethetünk-e a szülők által megadott válaszok alapján a vallásos neveléssel kapcsolatban. Hiszen hipotézisemben is azt feltételeztem, hogy a vallásosság befolyásoló tényezővel hat a gyermek viselkedésére. Azonban az a hipotézisem, hogy a vallásos nevelésben való részesülés összefüggésben van a gyermek viselkedéses problémáinak kialakulásával, nem igazolódott be. Hiszen az SPSS-ben létrehozott Anova táblázat szerint, nincsenek összefüggések a kettő között. Így hipotézisem nem igazolódott be, hiszen ebben a két óvodában kapott eredményeket összesítve nem látható szignifikáns összefüggés a skálák között. Ezt a 11. sz. táblázatban tüntettem fel.

11. sz. táblázat. Vallásos nevelés és a magatartási problémák között lévő szignifikáns kapcsolat

			Átlag	Sig.
Oppozíciós viselkedési probléma a szülők szerint * Vallásosság dummy változó	Between Groups	(Combined)	4,009	0,758
	Within Groups		39,878	
Kognitív viselkedés a szülők szerint * Vallásosság dummy változó	Between Groups	(Combined)	2,627	0,451
	Within Groups		4,233	
Hiperaktivitás a szülők szerint * Vallásosság dummy változó	Between Groups	(Combined)	6,145	0,695
	Within Groups		37,378	
ADHD a szülők szerint * Vallásosság dummy változó	Between Groups	(Combined)	39,600	0,382
	Within Groups		46,933	

Forrás: Saját szerkesztés

A vallásosság mellett megvizsgáltam azt is, hogy a szülők iskolai végzettsége mutat-e majd szignifikáns összefüggést a viselkedési problémákkal, viszont nem mutatott. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy nincs hatással a gyermek magatartási problémáira.

Következtetés: A kutatás elvégzése, s az eredmények elemzése által, azt a következtetést tudom levonni, hogy az általam elvégzett két óvodába járó gyermekek

szülei a nevelés során, a válaszaik alapján, inkább a pozitív nevelési formákat alkalmazzák, s kevesebb közülük olyan szülő, aki a negatív nevelési stílus valamelyik módszerét (bántalmazás, szidalmazás, stb.) alkalmazza. Az eredmények szerint, a gyermekek viselkedési problémáinak kialakulására a szülői nevelési stílus, hatással van. Mivel egyes viselkedési problémák és szülői nevelési stílusok között szignifikáns kapcsolat volt megfigyelhető.

ÖSSZEFOGLALÁS

Szakdolgozatom megírásakor szerettem volna a gyermek viselkedési és beilleszkedési problémáinak kialakulásáról, jellegzetességeiről, befolyásoló tényezőiről számos információt szerezni. Úgy gondolom, hogy ezt a célot sikerült megvalósítani, hiszen megfelelő szakirodalmi ismereteket tudtam elsajátítani a témával kapcsolatban. Emellett sikerült a megtervezett kérdőíves kutatásomat is megvalósítani. A szakirodalmi tanulmányozás, illetve a kvantitatív kutatás elvégzése után, sikerült megbizonyosodnom a felől, hogy milyen fontos szerepe van a gyermek fejlődésében a szülői nevelésnek, s annak az érzelmi háttérnek, melyet a család biztosíthat a gyermek számára. A szakirodalmi áttekintés során, sok helyen olvastam arról, hogy a gyermek viselkedési problémáinak hátterében a szülői nevelési stílus nagy befolyásoló tényezővel hathat. Ezért is szerettem volna ezt megvizsgálni az általam meghatározott két óvodában. Fontos leszögezmem, hogy ezekkel az eredményekkel nem általánosítani szerettem volna, hanem csak felmérni, hogy ebben a két óvodában, milyen eredményeket kapok a kutatás elvégzése által.

Vizsgálatomban kvantitatív módszert alkalmaztam. Kérdőívet használtam (2. sz. melléklet) az óvodapedagógusok számára, melyben a gyermeki magatartási problémákat vizsgáltam. A szülők számára is kérdőívet alkalmaztam, mely két kérdőívet tartalmazott (1. sz. melléklet), első része a szülői nevelési stílus azonosítására volt alkalmas, míg a másikkal szintén a magatartási problémákat szerettem volna felmérni a szülők válaszai alapján. A kapott eredményekből semmiképp sem diagnózisokat akartam felállítani, egyszerűen csak szerettem volna felmérni azt, hogy az óvodapedagógusok és szülők válaszai alapján mutatkozik-e a viselkedési problémára utaló jelek a gyermekek viselkedésében. Három hipotézist állítottam fel, melyekre a következő eredményeket kaptam:

Első hipotézisem (H1) az volt, hogy a szülők és óvodapedagógusok véleménye eltérő a gyermekek különböző viselkedési problémáinak megítélésében. Erre a felvetésemre a pedagógusok és szülők által kitöltött Connors-féle kérdőív eredményeinek elemzése által sikerült választ kapnom. Feltételezésem beigazolódott, hiszen eltérő eredményeket kaptam a szülők és pedagógusok válaszai alapján.

Második hipotézisem (H2), mely szerint egyes viselkedési problémák és a szülői nevelési stílusok között megfigyelhető az összefüggés, részben igazolódott be. Korrelációs elemzés elvégzése által az eredmények azt mutatták meg, hogy bizonyos összefüggések figyelhetőek meg néhány nevelési stílus és viselkedési problémák között. A testi fenyítés

(tekintélyelvű skála) két magatartási problémával is szignifikáns összefüggést mutatott, mégpedig az ADHD és kognitív viselkedési problémával.

A harmadik hipotézisem (H3), mely szerint a vallásos nevelésben részesülés hatással van a gyermek viselkedéses problémáinak kialakulására, nem igazolódott be. Hiszen a korrelációs elemzés által létrehozott táblázatban nem figyelhető meg egyik skála között sem az összefüggés.

РЕЗЮМЕ

Пишучи дипломну роботу, я хотіла отримати багато інформації про розвиток, особливості та фактори впливу на проблеми поведінки та інтеграції дитини. Я вважаю, що мені вдалося досягти цієї мети, оскільки я змогла отримати достатні знання з літератури по темі. Крім того, вдалося реалізувати заплановане анкетне дослідження. Вивчивши літературу та провівши кількісне дослідження, я змогла переконатися у важливій ролі батьківства та емоційного фону, який сім'я може забезпечити для дитини у розвитку дитини. Під час перегляду літератури я в багатьох місцях читала, що стиль виховання може бути головним фактором, що впливає на поведінкові проблеми дитини. Ось чому я хотіла перевірити це в двох дитячих садках, які я визначила. Важливо зазначити, що я не хотіла узагальнювати ці результати, а лише оцінити, які результати я отримую в цих двох дитячих садках, проводячи дослідження.

У своєму дослідженні я використовувала кількісний метод. Я використовувала анкету (додаток №2) для вихователів дитячих садків, в якій досліджувала проблеми поведінки дітей. Також мною була використана анкета для батьків, яка містила дві анкети (Додаток № 1), перша частина була придатна для визначення стилю виховання, а друга також використовувалася для оцінки проблем поведінки за відповідями батьків. Я ні в якому разі не хотіла ставити діагнози за результатами, я просто хотіла оцінити, чи є за відповідями вихователів і батьків у поведінці дітей ознаки поведінкових проблем. Я висунула три гіпотези, за якими отримала такі результати.

Моя перша гіпотеза (H1) полягала в тому, що думки батьків і вихователів дитсадка відрізняються в оцінці різних поведінкових проблем дітей. Відповідь на це запитання мені вдалося отримати, проаналізувавши результати анкети Коннерса, заповненої вчителями та батьками. Моє припущення підтвердилося, оскільки я отримала різні результати за відповідями батьків і вчителів.

Друга моя гіпотеза (H2), згідно з якою між певними проблемами поведінки та стилями виховання можна спостерігати кореляцію, частково підтвердилася. Провівши кореляційний аналіз, результати показали, що між деякими стилями виховання та проблемами поведінки можна спостерігати певні зв'язки. Тілесні покарання (авторитетна шкала) показали значну кореляцію з двома поведінковими проблемами, а саме з РДУГ і когнітивними поведінковими проблемами.

Моя третя гіпотеза (H3), згідно з якою отримання релігійної освіти впливає на розвиток поведінкових проблем дитини, не підтвердилася. Адже в таблиці, створеній за допомогою кореляційного аналізу, не можна спостерігати кореляції між жодною зі шкал.

IRODALOMJEGYZÉK

- Albert Judit-Nagy Tímea (é.n.): Figyelemhiány/hiperaktivitás zavar- ADHD. Segédanyag pedagógusok számára.
<https://bmsz.net/storage/files/6331db50d2eb7.pdf>
- Albert-Lőrincz Enikő (2012): A gyermekek társadalmi beilleszkedési nehézségeinek háttértényezői és a közösségi megelőzés megtervezése. In: *Erdélyi Társadalom*, 10 (1), 23-37.
- Alt F.(1995): Előszó, In: C.G.Jung. Gondolatok az apáról, az anyáról és a gyermekről, Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Babos Borbála (2016): Fejlesztési módszerek és ötletek óvodás és kisiskolás gyermekek számára. In: *Különleges Bánásmód*, 2 (4), 95-104.
- Bábosik István-Borosán Livia-Hunyady Györgyné-M. Nádasi Mária-Schaffhauser Franz (2011): *Pedagógia az iskolában. A szociális életképességek megalapozása*. ELTE Eötvös, Budapest.
- Bagdy Emőke (1986): *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.
- Bányász Ibolya (2008): *A szocializáció folyamata és szinterei, a szociális identitás kialakulásának összefüggései*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest.
- Bíró Endre (szerk.) (2020): *Szakmai ajánlás*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest.
- Borbélyová Diana-Slázáková Tatiana (2015): A pedagógiai szervezési feltételek optimalizációja a gyermek első évfolyamba való beilleszkedésének kontextusába. In: *Képzés és gyakorlat*, 13 (1-2) 7-27.
- Boros Boglárka-Kalóczkai Éva (2020): *Viselkedészavarok az óvodában*. Letöltés dátuma: 2023. március 28.
- Busi Etelka (2004): *Nevelési szinterek. I. A család*. ELTE TTK, Multimédiapedagógia és Oktatástechnológia Központ, Budapest.
- Campbell S. B. (1997): Behavior Problems in Preschool Children. *Advances in Clinical Child Psychology*, 1–26.
- Conners C.K., Sitarenios G., Parker JD., Epstein JN. (1998): Revision and Restandardization of the Conners Teacher Rating Scale (CTRS-R): Factor

- Structure, Reliability, and Criterion Validity. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26(4), 279-291.
- Conger R. D., Dogan S. J. (2007): Social class and socialization in families. In: Grusec J., Hastings P. (szerk.): *Handbook of Socialization*. Guildford Press, New York, 433-460.
- Czibere Csilla (szerk.) (2006): *Inkluzív nevelés. Ajánlások a sajátos nevelési igényű gyermekek kompetencia alapú fejlesztéséhez*. sulinova, Budapest.
- Domján Károly-Geréb György-Kiss Lajos-Balogh Katalin-Gergencsik Eszter-Szilágyi Vilmos (1994): *Pszichológia*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest.
- Expanzió Humán Tanácsadó (2013): *A tehetség, a mentális- és viselkedészavarok korai felismerése*. Budapest.
- Gál Zita-Havlikné Rácz Andrea-Kasik László-Özvegy Judit-Pozsár Éva-Szabó Éva-Zsolnai Anikó (2017): *Társas problémák és megoldásuk 3-7 évesek körében*. Mozaik Kiadó, Szeged.
- Gupcsó Katalin (2020): Inkluzív pedagógia. In: *Acta Carolus Robertus*, 10 (1), 57-67.
- Hadházi É., Takács Sz., Csikós G., Homoki A., Czinkóczki A., Törő K., Kövesdi A. & F. Földi R. (2021): A szülői nevelői stílus azonosítására alkalmas Parenting Styles and Dimensions Questionnaire hazai alkalmazásával szerzett tapasztalatok. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 22 (2021) 2, 1–60.
- Jánkliné Perei Erika (2012): *SNI-s tanulók integrációs oktatásának módszertana a tanulásban akadályozott gyermek fókuszában*. Budapest.
- Koncz Zsuzsa-Szokol Zsófia-Nagy Márta-Zoltánfi Eszter (2019): *Módszertani segédlet magatartási és beilleszkedési problémák kezeléséhez*. Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat, Szeged.
- Kovács György-Bakosi Éva (2004): *Óvodapedagógia I*. Magánkiadás, Debrecen.
- Kozma Béla (2001): *Pedagógia II. Nevelélméleti alapismeretek*. Comenius Bt., Pécs.
- Megyeri Józsefné szerk. (2006): *Inkluzív nevelés. Ajánlások a pszichés fejlődés zavaraival küzdő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez*. sulinova, Budapest.
- Mérei Ferenc-V. Binét Ágnes (2006): *Gyermeklélektan*. Budapest, Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Nagy József (2000): *XXI. század és nevelés*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Napközi Otthonos Óvoda Kunfehértó (2010): *Átdolgozott helyi óvodai nevelési program*.

Letöltés dátuma: 2023. április 22.

- Pataky Nóra (2022): A kognitív-viselkedéses intervenciók szerepe a szociális készségek fejlesztésében és a viselkedésproblémák kezelésében In: Karlovitz, János Tibor (szerk.) Szakmódszertani és más pedagógiai tanulmányok. Komárno, Szlovákia: International Research Institute (2022), 319-320.
- Pitypang Tagóvoda (2017): *Egyesített óvoda. Pedagógiai Program. A Pitypang tagóvoda gyakorlati útmutatója.* Budapest. Letöltés dátuma: 2023. április 21.
- Radányi Katalin (2002): Magatartás- és viselkedésproblémák értelmi akadályozottság esetén. In: *Gyógypedagógiai szemle*, 30 (2). 118-128.
- Ranschburg Jenő (2009): *Nyugtalan gyerekek. Hiperaktivitás és agresszió a serdülőkorban.* Saxum Kiadó, Budapest.
- Ranschburg Jenő (2009): *Szülők könyve. A fogantatástól az iskolakezdésig.* Saxum Kiadó Kft., Budapest.
- Ranschburg Jenő (2012): *Pszichológiai rendellenességek gyermekkorban.* Saxum Kiadó, Budapest.
- Robinson, C.C., Mandlco, B., Olsen, S.F., & Hart, C.H. (2001): The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). In: B.F. Perlmutter, J. Touliatos, & G.W. Holden (Eds.). *Handbook of family measurement techniques: Vol. 3. Instruments & index* (319–321).
- Székely Lajos-Gábor Aurél (1977): *Iffjú egészségőr.* Magyar Vöröskereszt, Budapest.
- Tamás Katalin (2011): Óvodáskorú gyermekek inkluzív nevelésének kérdései-egy nemzetközi kutatás tapasztalatai. In: *Pedagógusképzés* 9, (3-4), 235-242.
- Tasnádi Ágnes (2008): *A pszichés fejlődési zavarai típusainak felismerése, sajátosságai és életviteli jellemzői.* Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest.
- Terápiás Módszertani Ajánlás (2015): *Az óvodáskori agresszió kezelésére.*
- Tóth-Szerecz Ágnes (2015): Sajátos nevelési igényű gyermekek az iskolarendszerben, inkluzív nevelés. In: *Iskolakultúra*, 25 (11), 115-120.
- Volentics Anna (2000): Nehezen nevelhető, inadaptált gyermekek a közoktatás és a gyermekvédelem intézményeiben. In: Illyés Sándor (szerk.): *Gyógypedagógiai alapismeretek.* Budapest, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, 631-654.
- Winnicott D. W. (2000): *Kisgyermek, család, külvilág.* Budapest, Animula.
- Závoti Józsefné (2023): *A fejlesztőpedagógia alapjai.* Soproni Egyetem, Sopron.
https://mek.oszk.hu/24500/24507/html/102_oppozcis_magatartaszavarok.html

MELLÉKLET

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. számú táblázat: A szülői kérdőívet kitöltők kor és nem szerinti megoszlása	39
2. számú táblázat: Viselkedési problémák megjelenése a szülők szerint	40
3. számú táblázat: Viselkedési problémák megjelenése az óvodapedagógusok szerint ..	40
4. számú táblázat: Szülői nevelési stílus válaszainak értékei A. Óvoda	41
5. számú táblázat: Szülői nevelési stílus válaszainak értékei N. Óvoda	44
6. számú táblázat: Szülői nevelési stílusok alkalmazása a nevelés során az A. és N. Óvoda szüleire vonatkozóan.....	48
7. számú táblázat: Nevelési stílusok és magatartás problémák között lévő szignifikáns kapcsolat a szülők válaszai alapján	49
8. számú táblázat: Nevelési stílusok és magatartás problémák között lévő szignifikáns kapcsolat a pedagógusok válaszai alapján.....	51
9. számú táblázat: Nevetlenfalui óvoda szüleinek gyakoriság mérése a vallásos neveléssel kapcsolatban	54
10. számú táblázat: Akli Angyalkert Óvoda szüleinek gyakoriság mérése a vallásos neveléssel kapcsolatban.....	54
11. számú táblázat: Vallásos nevelés és a magatartási problémák között lévő szignifikáns kapcsolat	55

1. sz. melléklet.

Szülői Nevelői Stílus Kérdőív (PSDQ-HU) (Robinson és munkatársai, 2001)

Alább olyan szülői viselkedések listáját találja, amelyek szülő–gyermek kapcsolatokban fordulhatnak elő. A kérdéseket annak mérésére tervezték, hogy milyen gyakran alkalmaz Ön bizonyos viselkedésformákat a gyermekével szemben. Kérem, minden kérdésre válaszoljon! Milyen gyakran jellemző rám az adott viselkedés:

1 = soha

2 = néha

3 = az esetek felében

4 = nagyon gyakran

5 = mindig

A kérdésekre adott válaszát a számok bekarikázásával jelezze!

A válaszadás megkezdése előtt szeretném Önt tájékoztatni, hogy a kérdésekre történő válaszadás önkéntes és bármikor, indoklás és következmények nélkül megszakítható. A kutatás során a kapott válaszok sok más kérdőív adataival összesítve kerülnek elemzésre, azonosításra alkalmas adatok nélkül. A név megadása csak az adatok elemzéséhez és összehasonlításához szükségesek, mellyel kutatásomat tudom elvégezni. A név nem kerül sehova felhasználásra! A kitöltés folytatásával elfogadja a nyilatkozatot is: igen folytatom a kitöltést, nem folytatom a kitöltést!

Név: _____

Ön dolgozik? _____

Ha **dolgozik,** **mi** **a** **foglalkozása/munkaköre?**

1. Nyitott vagyok gyermekem érzéseire és szükségleteire	1	2	3	4	5
2. Fizikai büntetést alkalmazok nevelési eszközként	1	2	3	4	5
3. Gyermekem igényeit is figyelembe veszem, mielőtt megkérem valamire	1	2	3	4	5
4. Amikor gyermekem megkérdezi, hogy miért kell engedelmeskednie, azt mondom: „Azért, mert azt mondtam.” vagy „Azért, mert én vagyok a szülő.” vagy „Azért, mert így szeretném.”	1	2	3	4	5
5. Elmagyarázom gyermekemnek, mit érzek, ha jól vagy rosszul viselkedik	1	2	3	4	5
6. Elfenekelem gyermekemet, ha engedetlen	1	2	3	4	5

7. Bátorítom gyermekemet, hogy beszéljen a gondjairól	1	2	3	4	5
8. Nehéznek tartom a gyermekem fegyelmezését	1	2	3	4	
9. Arra biztatom a gyermekemet, hogy bátran fejezze ki, ha nem ért egyet a szüleivel	1	2	3	4	5
10. A büntetés során kiváltságokat vonok meg a gyermekemtől, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem adok	1	2	3	4	5
11. Nagy hangsúlyt fektetek arra, hogy megmagyarázzam a szabályokat	1	2	3	4	5
12. Ha a gyermekemet valami felizgatja, vigasztalom és megértem őt	1	2	3	4	5
13. Ha a gyermekem rosszkodik, hangosan rászólok vagy kiabálok	1	2	3	4	5
14. Ha a gyermekem jól viselkedik, megdicsérem	1	2	3	4	5
15. Ha a gyermekem túl nagy hisztit csap valami miatt, inkább engedek neki	1	2	3	4	5
16. Dühkitöréssel reagálok a gyermekemre	1	2	3	4	5
17. Többször fenyegetem a gyermekemet büntetéssel, mint ahányszor valóban megbüntetem	1	2	3	4	5
18. A családdal kapcsolatos terveimben figyelembe veszem a gyermekem kívánságait is	1	2	3	4	5
19. Ha engedetlenül viselkedik, megrázom a gyermekemet	1	2	3	4	5
20. Büntetést szabok ki gyermekemnek, de nem tartatom be	1	2	3	4	5
21. Tiszteletben tartom a gyermekem véleményét azzal, hogy bátorítom, mondja el azt	1	2	3	4	5
22. Megengedem a gyermekemnek, hogy befolyásolja a családi szabályokat	1	2	3	4	5
23. Szidom és kritizálom a gyermekemet, hogy jobbá tegyem	1	2	3	4	5
24. Elkényeztetem a gyermekemet	1	2	3	4	5

25. Megmagyarázom a gyermekemnek, hogy miért kell szót fogadnia	1	2	3	4	5
26. Inkább büntetésekkel irányítom gyermekem, mint magyarázatokkal	1	2	3	4	5
27. Meleg és meghitt pillanatokat töltünk együtt a gyermekemmel	1	2	3	4	5
28. Gyermekemet azzal büntetem, hogy egyedül kell lennie, és kevés vagy semennyi magyarázatot sem fűzök hozzá	1	2	3	4	5
29. Segítek a gyermekemnek megérteni, hogy viselkedésének milyen hatása van, és bátorítom, hogy beszéljen a cselekedete következményeiről	1	2	3	4	5
30. Leszidom és kritizálom gyermekemet, ha a viselkedése nem felel meg az elvárásaimnak	1	2	3	4	5
31. Megmagyarázom a gyermekemnek a viselkedésének következményeit	1	2	3	4	5
32. Ha rosszkodik, megpofozom a gyermekemet	1	2	3	4	5
33. Igyekszem gyermekemet a vallásos életre nevelni, rendszeresen imádkozunk, templomba járunk	1	2	3	4	5
34. Napi rutinhoz alkalmazkodunk, s eszerint osztom be a napi tevékenységeket (esti mese, szabadban töltött idő együtt, kirándulás, stb.)	1	2	3	4	5

Gyermek Magatartás Kérdőív (Conners)- szülői változat (Conners és mtsai., 1998)

A következő kérdésblokkban jellegzetes gyermekkori problémák listája olvasható. Azt szeretném felmérni, hogy ezek, mennyire jellemzőek gyermekére. Kérem, értékelje az egyes kérdéseket, annak megfelelően, hogy mennyire jellemezte az adott probléma gyermeke viselkedését az előző héten. Ha egyáltalán nem volt jellemző, vagy csak nagyon ritkán fordult elő a probléma, karikázza be a 0-t! Ha nagyon jellemző az állítás, vagy nagyon gyakori probléma, a 3-as számot karikázza! Az 1-es és 2-es számok köztes értéket jelölnek! Kérem, minden tételre válaszoljon!

		soha ritkán	néha	gyakran	nagyon gyakran
1.	Figyelme könnyen elterelhető	0	1	2	3
2.	Mérges, bosszús	0	1	2	3
3.	Állandóan nyüzsg, mint akit felhúztak	0	1	2	3
4.	Rövid terjedelmű a figyelme	0	1	2	3
5.	Visszaszól a felnőtteknek	0	1	2	3
6.	Kezével, lábával izeg-mozog, vagy mocorog a széken	0	1	2	3
7.	Feladatait nem tudja befejezni	0	1	2	3
8.	Az üzletekben és bevásárlás közben nehéz kordában tartani	0	1	2	3
9.	Szétszórt, rendetlen otthon vagy az óvodában	0	1	2	3
10.	Dühbe gurul	0	1	2	3
11.	Csak arra figyel, ami tényleg érdekli	0	1	2	3
12.	Össze-vissza szaladgál vagy kúszik-mászik akkor is, amikor az nem helyénvaló	0	1	2	3
13.	Figyelmi terjedelme vagy elterelhetősége problémát okoz	0	1	2	3
14.	Ingerlékeny	0	1	2	3
15.	Elkerüli, vonakodik vagy nehézségei vannak olyan tevékenységek során, melyek tartós szellemi erőfeszítést igényelnek	0	1	2	3
16.	Nyughatatlan, fészkelődik	0	1	2	3
17.	Miközben elmondom neki, hogy mit csináljon, könnyen	0	1	2	3

	elterelődik				
18.	Aktívan ellenkezik vagy megtagadja, hogy teljesítse a felnőttek kéréseit	0	1	2	3
19.	Nehezen tűri a sorban állást, vagy nem tudja kivárni a sorát a játékokban vagy csoportos helyzetekben	0	1	2	3
20.	Elhagyja a helyét, vagy más olyan helyzetben, ahol nyugodtan kellene ülnie	0	1	2	3
21.	Szándékosan bosszant másokat	0	1	2	3
22.	Nem követi az utasításokat és nem fejezi be a feladatait (de nem a dac vagy az utasítás meg nem értése miatt)	0	1	2	3
23.	Nehezen tud csendben elmerülni a játékban vagy szabadidős tevékenységben	0	1	2	3
24.	Erőfeszítésekben könnyen frusztrálódik	0	1	2	3

Neme:

- a) nő
- b) férfi
- c) egyéb

Legmagasabb iskolai végzettsége:

- a) legfeljebb 8 osztály
- b) érettségi
- c) szakma érettségi nélkül
- d) főiskola/egyetem

Településtípus, ahol jelenleg él:

- a) falu

b) kisváros

c) nagyváros

2. sz. melléklet.

Gyermek Magatartás Kérdőív (Conners)- óvónői változat (Conners és mtsai., 1998)

		soha ritkán	néha	gyakran	nagyon gyakran
1.	Figyelme könnyen elterelhető	0	1	2	3
2.	Viselkedése dacos	0	1	2	3
3.	Fészkelődik, nyugtalan	0	1	2	3
4.	Elfelejt dolgokat, melyeket korábban már megtanultunk	0	1	2	3
5.	Zavarja a többi gyereket	0	1	2	3
6.	Aktívan ellenkezik vagy megtagadja, hogy teljesítse a felnőttek kéréseit	0	1	2	3
7.	Állandóan nyüzsög, mint akit felhúztak	0	1	2	3
8.	Nem tud nyugton maradni	0	1	2	3
9.	Kissé rosszindulatú vagy bosszúálló	0	1	2	3
10.	Foglalkozás közben elhagyja a helyét, vagy más olyan helyzetben, ahol nyugodtan kellene ülnie	0	1	2	3
11.	Kezével, lábával izeg-mozog, vagy mocomorog a széken	0	1	2	3
12.	Rövid terjedelmű a figyelme	0	1	2	3
13.	Visszaszól a felnőtteknek	0	1	2	3
14.	Csak arra figyel, ami tényleg érdekli	0	1	2	3
15.	Nehezen várja ki, amíg sorra kerül	0	1	2	3
16.	Figyelmi terjedelme vagy elterelhetősége problémát okoz	0	1	2	3
17.	Gyakoriak a dühkitörései, viselkedése lobbanékony, kiszámíthatatlan	0	1	2	3
18.	Össze-vissza szaladgál vagy kúszik-mászik akkor is, amikor az nem helyénvaló	0	1	2	3

19.	Félbeszakít vagy megzavar másokat (pl. beletolakszik mások játékba)	0	1	2	3
20.	Nehezen tud csendben elmerülni a játékban vagy szabadidős tevékenységben	0	1	2	3
21.	Nem sikerül befejeznie azt, amit elkezdett	0	1	2	3
22.	Nem követi az utasításokat és nem fejezi be a feladatait (de nem a dac vagy az utasítás meg nem értése miatt)	0	1	2	3
23.	Ingerlékeny, impulzív	0	1	2	3
24.	Nyughatatlan, állandóan nyüzsög	0	1	2	3

Vezetónői beleegyező nyilatkozat

Én, *Fudella Anita* a *Nyotlenfalvi* óvoda igazgatónöje beleegyezem abba, hogy Abroncsos Tímea-Martina, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés Tanszékének IV. évfolyamos, Óvodapedagógia szakos hallgatója, elvégezze az „Óvodáskorú gyermekek viselkedési problémáinak vizsgálata” című kutatását az intézményünkben. A kutatás során a gyermekek és szülők személyes jogai nem sérülnek. Nevük nem kerül nyilvánosságra.

Aláírással jóváhagyom, hogy a szakdolgozatához szükséges kutatást elvégezze az intézményben.

Aláírás:

Dátum: *2024.03.29*

Vezetónői beleegyező nyilatkozat

Én, *Boskovics Katalin* az *AKL* óvoda igazgatónöje beleegyezem abba, hogy Abroncsos Tímea-Martina, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés Tanszékének IV. évfolyamos, Óvodapedagógia szakos hallgatója, elvégezze az „Óvodáskorú gyermekek viselkedési problémáinak vizsgálata” című kutatását az intézményünkben. A kutatás során a gyermekek és szülők személyes jogai nem sérülnek. Nevük nem kerül nyilvánosságra.

Aláírással jóváhagyom, hogy a szakdolgozatához szükséges kutatást elvégezze az intézményben.

Aláírás:

Dátum: *2024.04.03.*

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Abronsos-Timea-Martina.pdf

Ким подано:

Greba Ildiko

Дата перевірки:

2024-05-27 18:26:20

Дата звіту:

2024-05-28 10:00:59

Ким перевірено:

I + U + DB + P + DOI

Кількість сторінок:

53

Кількість слів:

15135

Схожість 8%	Збіг: 46 джерела	Вилучено: 0 джерела
Інтернет: 12 джерела	DOI: 0 джерела	База даних: 0 джерела
Парафразування 3%	Кількість: 42 джерела	Парафразовано: 823 слова
Цитування 21%	Цитування: 167	Всього використано слів: 4038
Включення 1%	Кількість: 29 включення	Всього використано слів: 509
Питання 0%	Замінені символи: 0	Інший сценарій: 0 слова